

Voruta

... O Mindaugas susiruošė ir sumanė sau nesikauti su jais atvirai,
bet pasitraukė į pilį, vardu Voruta...

Iš Hipatijaus metraščio 1251 m. įrašo

Nr. 11 (653) 2008 m. birželio 7 d. Lietuvos istorijos laikraštis ISSN 1392-0677 Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

8 Kun.
Pranas BIELIAUSKAS

**Vilniaus
dienoraštis**
(1915 - 1919 m.)

7-14

Lietuviškas baras

Nr 23 (31)

PRENUMERUOKITE !!!

2008 METAMS

„Vorutą“

1 mėn.	–	3.00 Lt
3 mėn.	–	9.00 Lt
6 mėn.	–	18.00 Lt

Indeksas 0135

„Vorutą“ galima prenumeruoti internetu, adresu: www.post.lt skyrelyje „prenumerata“ pasirinkti laikraštį „Voruta“

Sąjūdžio suvažiavime – nueitas kelias ir šiandienos aktualijos

Jono ČESNAVIČIAUS nuotr.

Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio įkūrimas 1988 m. birželio 3 d. Lietuvos mokslo akademijos salėje.

Nukelta į 14 p.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos sprendimai

Gediminas PAVIRŽIS,

ES Regionų komiteto vicepirmininkas

Gediminas Pavirpis

Š.m. gegužės 30 d. įvyko Vilniaus rajono savivaldybės tarybos posėdis, kuriame apsvaistyta 60 klausimų. Priimti sprendimai dėl atskirų gyvenamųjų patalpų pripažinimo nenaudingais remontuoti, parduoti tokias patalpas gyvenantiems asmenims, padidintas savivaldybės biudžetas, suteikta parama asmenims, nukentėjusiems nuo įvairių nelaimių, išklaustas pavaldžių įmonių finansinės ataskaitos, paskirti nauji vadovai, leista rengti arba patvirtinti devyniolikai privačių kompanijų detalieji planai, svarstyti kai kurie mokestiniai klausimai, naujų gatvių pavadinimų tvirtinimai ir kt. Jie nesukėlė didesnių diskusijų.

Tarybos nariai gerai įvertino parengtą šių metų socialinių paslaugų planą, numatantį geresnį socialiai pažeidžiamų asmenų aptarnavimą.

Dalis savivaldybės tarybos narių, esančių opozicijoje, pateikė pastabų dėl keleivių ir bagažo vežimo autobusais vietinio reguliaraus susisiekimo maršrutais Vilniaus rajone taisyklių patvirtinimo. Šie siūlymai buvo svarstyti komitetuose ir taryboje - pritarta. Tokiu būdu eliminuoti prieštaračiai, kurie buvo pateikti projekte, taip pat leista transporto priemonėse vidinė reklama, pareikalauta iš vežėjų ne tik paslaugos ir geranoriško aptarnavimo bei dėmesio keleiviams, bet ir paties vairuotojo kultūringo elgesio, aprangos ir laikysenos.

Svarstant tilto per Vaišvilės upę Kiemelių kaime remonto klausimą, kilo minčių dėl aplaidumo savivaldybės administracijos veikloje. Apie tai, kad tiltas avarinės būklės ir jį būtina remontuoti, žinojo arba turėjo žinoti seniūnas. Tokius darbus būtina operatyviai atlikti, nes tai kelia pavojų žmonėms. Savivaldybės atsakingų darbuotojų komisija dar balandžio 3 d. pripažino, kad reikia remontuoti atramas, sulaužytus turėklus. Nors savivaldybės administracijos Žemės ūkio skyrius po savaitės raštu informavo vadovybę apie tai, kad reikia skirti lėšų tilto remontui, savivaldybės tarybos posėdžiui balandžio mėn. pabaigoje šis klausimas nebuvo pateiktas. Spėju, kad tik po publi-

Nukelta į 16 p.

Apie būta laiką...

Prof. Bronius GENZELIS, Vilnius

Andrius Kubilius ir Bronius Genzelis – žymūs sąjūdžio ir valstybės veikėjai, susitiko suvažiavime 2008 05 31 d.

Praeitį neturime nei mistifikuoti, nei demonizuoti. Kiekvienam laikmetyje - savos žaidimų taisyklės. Pradėjau studijuoti Maskvos universitete, kai ten virė politinės aistros. Labai margas buvo studentų kontin-

gentas. Žymią jo dalį sudarė demobilizuoti kariai, karininkai. Nė vienas iš jų pabuvojęs ir už imperijos ribų. Jie buvo priimami be egzaminų. Tai pakankamai drąsūs jaunuoliai.

Nukelta į 13 p.

Iš evangelikų-liuteronų bažnyčios istorijos

Ordinacijos šventė Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčioje

Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčia (VELB) seniai nematė tokios šventės! Kaip sakė vyskupas Mindaugas Sabutis, ko gero, to šioje bažnyčioje nebūta per visą XX-ą amžių (ką jau kalbėt apie XXI). Žinoma, visai Lietuvos evangelikų bažnyčiai anokia čia naujiena – iššventintas (ordinuotas) kunigas... Juk dar šiais metais Klaipėdoje ordinuotas ir į antrojo kunigo pareigas įvestas Romualdas Liachavičius, o Plikių bažnyčioje diakonu iššventintas Andrius Stakelis... Taigi – tokios progos vis nutinka Vakarų Lietuvoj, Klaipėdos krašte. Bet juk ir Vilnius, pastaraisiais metais iš Tauragės net „paveržęs“ vyskupo rezidavimo garbę, ima reikštis kaip vienas svarbiausių liuteroniškosios bendruomenės (ko gero, ir minčių) centrų Lietuvoje.

VELB, kurios parapijiečių daugumą kol kas, matyt, sudaro „atvykėliai“ iš Vakarų Lietuvos (nors jau užaugo ir „tikrųjų“ vilniečių liuteronų karta) yra viena iš gausiausių Lietuvos parapijų. O ją aptarnaujančiam kunigui M.Sabučiui tapus vyskupu, ši bažnyčia „išsirašė“ ir į tarptautinį kontekstą. Be abejo, vyskupo pareigybės dažnai pašaukia M.Sabutį sekmadienį švęsti ne su parapijiečiais, o - gal lankyti atkampų Lietuvos bažnytkaimį, gal – su ekumenine misija viešėti Romoj... Kaip žinia, kunigo veiklos laukas kur kas platesnis nei sekmadieninės (Vilniuj- ir vakarinės trečiadienio) pamaldos, tad antrojo kunigo pareigybė Vilniuje tapo „išsiamoninta būtinybe“. Kovo 9-ą įvykęs visuotinis VELB parapijos susirinkimas patvirtino Konsistorijos siūlytą kandidatą – diakoną Ričardą Dokšą. Tad jau porą mėnesių Vilniaus bažnyčia turėjo antrąjį dvasininką, talkinantį vyskupui Sabučiui. O vis dėlto gegužės 31-osios šeštadienis buvo ypatinga šventė! Diakonas R.Dokšas ordinuotas kunigu ir oficialiai paskirtas antruoju VELB kunigu! Iškilmingose iššventinimo pamaldose dalyvavo keletas Lietuvos evangelikų parapijų kunigų, be to, Vilniaus angliakalbės bendruomenės kunigas Robert Jones bei kunigas iš JAV, dėstytojavęs Klaipėdos universitete, Charles Evenson.

Kaip kiekvienos iškilmingos pamaldos, taip ir šios pradėtos ir užbaigtos kunigų (ir kandidatų į juos) procesija į (iš) bažnyčią (-ios). Pagrindinis pamaldų akcentas, žinoma, buvo diakono iššventinimo į kunigus ceremonija; vyskupui Sabučiui ją pravesti talkino kun. Darius Petkūnas bei kun. Jonas Liorančas. Taigi perskaitytas Konsistorijos nutarimas skirti antruoju VELB kunigu diakoną Ričardą Dokšą, pateikti klausimai ordinantui, ar jis noris tarnauti Viešpačiui bei šiai bažnyčiai, ir sulaukta nuolankių ordinanto atsakymų „Noriu su Dievo pagalba“, tartas vyskupo iššventinamasis žodis, suteik-

Ordinacija Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčioje

tas palaiminimas, naujasis kunigas pagerbtas kunigystės ženklais... Tada jau antrasis Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčios kunigas R.Dokšas pamokslo žodžiais kreipėsi į visus susirinkusius (ne tik parapijiečius, bet ir gausų svečių būrį, tarp kurių - ir kunigo šeima, tėvai, bičiuliai). Šventosios Vakarinės sekramentą, kartu su Vyskupu bei kun. D.Petkūnu teikė ir kun. R.Dokšas.

Pamaldose tradiciškai skambėjo visos parapijos giedamos giesmės, o šventinį jų „statusą“ liudijo ansamblio „Adoremus“ (vadovė Renata Moraitė) bei vargoninkei Astai Saldukienei talkinančio trombonisto Karlo muzikavimas.

Naujam VELB kunigui tarus padėkos žodį (prisiminti ir pasirinktu keliu padėję žengti dvasininkai, ir šeima, tėvai), rikiavosi ilgoka sveikintųjų eilutė.

Tikimės, jog kunigo Ričardo skelbiamas Dievo žodis suteiks sielos ramybę, padės rasti Tiesos kelią ne vienam kasdienos sumaištyje besiblaškančiam VELB parapijiečiui (ir ne tik).

*Astrida PETRAITYTĖ, Vilnius
Autorės nuotr.*

Laiminimas

Ordinato laiminimas

Kunigas R. Dokšas su šeima

Mažoji Lietuva

Čventė Ragainėje

Sutikome svečius su duona ir druska

Graži draugystė sieja Ragainės (Nemano) 2-ąją ir Šiaulių miesto „Saulėtekio“ vidurinės mokyklas. Jau keletą metų abiejų mokyklų lietuvių kalbos mokytojai vykdo projektą „Šalis ta Lietuva vadinasi“. Prieš porą metų Ragainės (Nemano) 2-osios vidurinės mokyklos lietuviškų klasių moksleiviai važiavo į Šiaulius, aplankė įžymias miesto vietas, Kryžių kalną, juos nuoširdžiai priėmė Šiaulių „Saulėtekio“ vidurinės mokyklos mokiniai ir mokytojai. Čiomet buvo atsakomasis šiauliečių vizitas: gausus būrys moksleivių ir mokytojų atvyko į Ragainę (Nemana), susipažino su Karaliaučiaus kraštu.

Susitikimui ruošėsi ir svečiai, ir čėimininkai. Pagal nusistovėjusią tradiciją svečiai buvo sutikti su duona ir druska. Juos pasitikė, taikaus dangaus, skaisčios saulės ir kuo geriausios kloties linkėjo mokyklos direktorė Petrova Viera Vasiljevna. Mokyklos vadovė perskaitė ragainiško poeto eiles apie Nemuną, kuris jungia bei skiria Lietuvą ir Karaliaučiaus kraštą. Ragainės (Nemano) 2-osios vidurinės mokyklos lietuvių kalbos ir etnokultūros fakultatyvo moksleivė Kristina Grikšaitė deklamavo eilėraštį apie Lietuvą, prasidėjo nuotaikingas keturių dalių koncertas.

Ragainės (Nemano) 2-osios vidurinės mokyklos mergaitės atliko rusų liaudies dainas. Toliau pasirodė Meno mokyklos kolektyvas. Skambėjo rusų liaudies dainos, temperamentingo šokio sūkurys sukosi šokėjai. Ansamblyje grojo ir Meno mokyklos direktorė Dmitrijeva Jekaterina Vasiljevna.

Pasirodė ir šiauliečiai, atvežę į Ragainę Šiaurės Lietuvos regiono dainų, šokių, ilgą ragą, kuriuo senovės lietuviai kviesdavo į sueigas, programą pajavairino buitinais instrumentais – keptuvėmis, kurių skambėjimas priminė varpų gausmą.

Baigiamojoje dalyje koncertavo Ragainės (Nemano) 2-osios vidurinės mokyklos lietuviškų klasių moksleivių ansamblis, pritariant kanklėms atliko lietuvių liaudies dainas (vadovė mokytoja Aldona Strojėva). Vadovaujami muzikos mokytojo Felikso Alimo, moksleiviai grojo skudučiais, metalofonais, dainavo lietuvių liaudies dainas, deklamavo lietuvių poetų eiles.

Svečiai ir šeimininkai apsikeitė dovanoimis, suvenyrais. Ragainės (Nemano) 2-osios vidurinės mokyklos mokytojus bei mokinius pasveikino Šiaulių „Saulėtekio“ vidurinės mokyklos lietuvių kalbos mokytoja J. Jurevičienė ir projekto „Čalis ta Lietuva vadinasi“

vadovė R. Glinskienė. Jos pasidžiaugė, kad Karaliaučiaus krašte dar gyvas lietuviškas žodis, lietuviškos tradicijos.

Mokytojas J. Glinskis sakė, kad tai ne pirmas ir ne paskutinis šių mokyklų susitikimas. Moksleiviai piešė piešinius, buvo surengtos piešinių bei darbėlių parodos ir Šiauliuose, ir Ragainėje (Nemane). Moksleiviai, dalyvavę piešinių konkurse, susitikimo metu apdovanoti atminimo dovanėlėmis.

Svečiai iš Lietuvos papietavę mokyklos valgykloje, apžiūrėjo mokyklą, kraštotyros muziejų, lietuvių kalbos kabinetą ir jo biblioteką. Šiauliečių laukė tolimesnė kelionė po Karaliaučiaus kraštą.

Emilija Algaudė BUKONTIENĖ,
Kraupiškio (Uljanovo) vidurinės mokyklos lietuvių kalbos ir etnokultūros mokytoja.

Jono Glinskio nuotr.

Scenoje Ėiaulių „Saulėtekio“ vid. m-los mokiniai

Dainuoja ir groja Ragainės lietuviškų klasių meno saviveiklininkai

Svečiai ir Ragainiškiečiai koncerto metu

Ten, kur Malburko pilis ir nemirtingasis □algyris

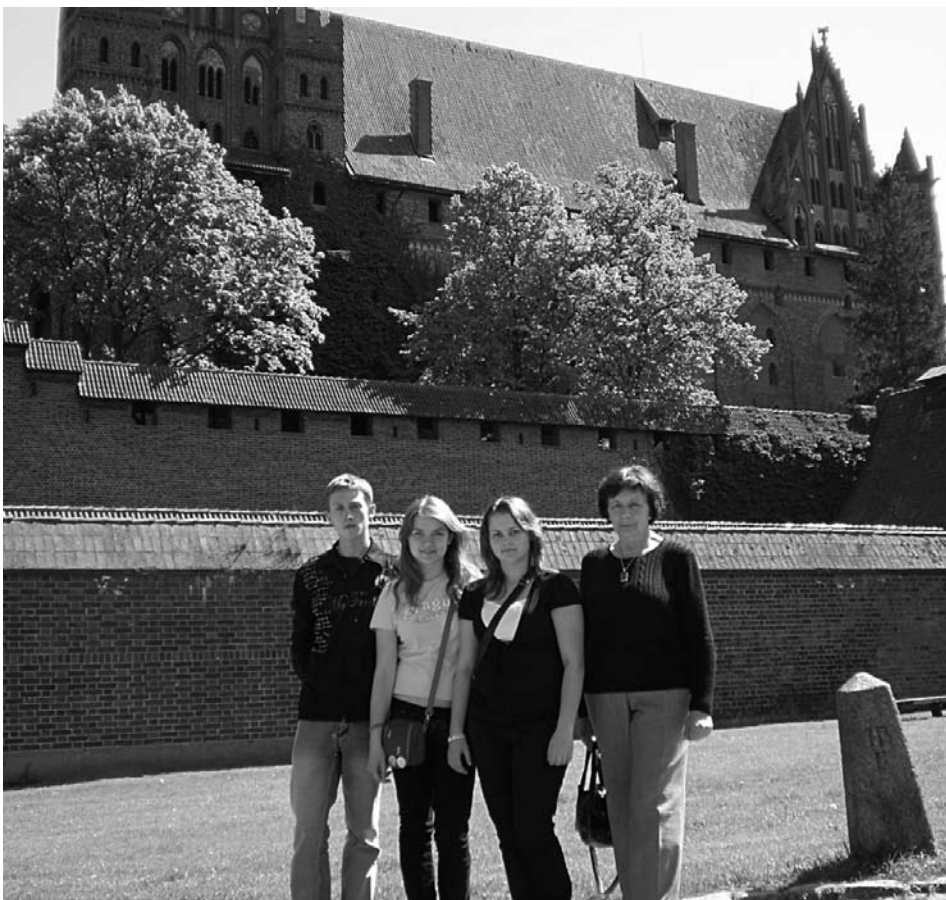
Jūratė RADAVIČIŪTĖ

Eina garsas prūsų žemės:
□irgus reik balnoti!
Daug kryžiuočių nuo Malburgo
Rengias mus terioti.

- vis neišėjo iš galvos šios lietuvių dainiaus Maironio eilės, ruošiantis Lietuvos maironiečių kelionei į visiems mums labai svarbias Lenkijos Respublikos vietas: Grunvaldą, Marienburgą, Gdanską...

Ankstvyą gegužės rytą su nekantrumu laukėme šios kelionės. Tikėdamiesi nepaprastų įspūdžių, žvalūs, mes, trys Varnių Motiejaus Valančiaus gimnazijos maironiečiai su vadove, pajudėjome Kauno link. Ten jau būriavosi tauragiškiai, kauniečiai, sulaukėme kupiškėnų ir panevėziečių, pakeliui paėmėme Suvalkijos maironiečius. Netrukus mus jau „plukdė“ Via Baltica žaliai geltonomis rapsų, alyvų ir obelų žiedais kvėpiančiomis Lenkijos erdvėmis. Žvalgydamiesi pro autobuso langus domėjomės Lenkijos namų architektūra, kaimų ir miestų želdiniais, nepamėtėme beveik nė vieno medinio namo. Mūsų maršrutas vedė jūros link, į buvusią Prūsiją. Ię prad□ių – buvusios Lietuvos vietovės, nemažas Suvalkų miestas, labai lietuviškas peizažas – vaizdingi ežerai, kalneliai. Paskui – vis daugiau raudonų plytų pastatų, aukštos gotikinės bažnyčios. Varmijos vyskupystės centras Olštynas su įspūdinga pilimi, čone liko senoviškas Elblongas.

Pirmasis ilgas sustojimas buvo planuotas Žalgirio mūšio vietoje, Griunvalde, kuriame ir atsidūrėme po 7 valandų kelionės. Žalgirio mūšis kiekvienam lietuviui asocijuojasi su Kryžiuočių ordino sutriuškinimu, su pergale, į kurią labai didelį indėlį įdėjo būtent mūsų protėviai. Štai kaip Žalgirio mūšis aprašytas Maironio „Apsakymuose apie

Mes prie Malburko pilies

Lietuvos praeigą“: „Prie kovą per visą naktį perkūnijos mušė ir griaustinis griovė, iš ryto nusiblaivė <...>. Vytautas statė kariuomenę į tris rindas ir, skrajodamas ant žirgo nuo vieno sparno lig antro, drąsino kareivius; vieno jo pasirodymo buvo gana pakelti dvasią ir įkvėpti drąsybę“. Už didingų paminklų ant kalvos mūšio lauke įkurtame muziejuje filmą apie mūšį lenkų kalba žiūrėjome labai atidžiai. Nors ir ne viską supratome, norėjosi

sužinoti, ar lenkai bent trumpai čia pamini lietuvių karius, kunigaikštį Vytautą, jo panaudotą gudrų manevrą, kai klaidindamas priešą jis įsako daliai savo karių atsitraukti, kad vėliau kryžiuočių pajėgos būtų apsuptos ir sunaikintos. Po filmo grįždami į autobusą vis dar žiūrėjome į Žalgirio lauko platybes, kuriuose kadaise žvangėjo kardai, šuoliavo raitelių būriai, lietuviai ir lenkai, vadovaujami Jogailos ir Vytauto. Gdanske

nakvojome piligrimų namuose, globojamosiose kunigų bei vienuolių. Aptarnavimu ir apartamentais likome labai patenkinti. Pasidomėję vakariniu Gdanko gyvenimu, kritome į lovas su mintimi, jog rytoj mūsų laukia kelionė po tris įspūdingus miestus: Gdynę, Sopotą, Gdanską. Gdynė nustebeino milžiniškais laivais. Nusprendę į vieną iš jų, pavadintą „Orp Blyskawica“, u□sukti tikrai nepasigailėjome, nes apžiūrėjome jį visą: nuo viršutinio denio iki apatinių triumų. Sopotas pasirodė toks artimas, lyg mūsų pajūrio miestai. Apžiūrėję jo rūmus, vasarnamius, fontanus, jūros pakrantę, pasukome atgal į Gdanską. Jame turėjome daugiausiai laisvo laiko, todėl apžiūrėjome gražųjį senamiestį, įveikėme 409 laiptelius į Katedros bokštą, kad išvystume neišdildomą įspūdį palikusią Gdanko panoramą, nusipirkome suvenyrų. O paskutinę kelionės dieną aplankėme įžymiąją Marienburgą pilį, su kuria mus supažindino ir įdomių dalykų papasakojo lenkų gidė Zenona Travinska. Sužinojome, kad pilyje tilpdavo apie 2000 riterių, bet vienu metu jų čia gyvendavo nedaug, tais laikais ji būdavo išildoma gana modernia sistema iki 20° C, kad joje kalėjo kunigaikštis Kęstutis, kuriam padėjo pabėgti jaunas kryžiuočių karys – lietuvis – jo tėvus nužudę vokiečiai jį užaugino, bet nepajėgė nužudyti lietuvių atminties. Susipažinimas su pilimi truko net pusketvirtos valandos, buvome pavargę, bet labai praturtėję įspūdžiais. Kelias namo buvo netrumpas, todėl autobuse maironiečių draugijos pirmininkas Eugenijus Urbonas suorganizavo poezijos valandėlę, kurios metu pasidžiaugėme mūsų kūrybos antrąja knygtute „Žodžių žydėjimas“, pasiklausėme draugų bei mokytojų kūrybos, nuoširdžių minčių...Tai tik pajavairino ilgą kelionę namo per vakarėjančią Lenkiją – per pavasarių, romantišką ir poeziją kvėpiančią žemę...

Rytų Lietuvos švietimo istorija

Nemenčinės 2-oji vidurinė

Valentas ŠIAUDINIS, Vilnius

2007 m. mokytojų D. Lasinskienės ir Dimitrijus Karpačičiaus mokiny M. Damarackas per abiturų valstybinius egzaminus iš matematikos ir technologijų gavo po 100 balų (tai ne pirmieji valstybiniai egzaminai, iš kurių mokiniai gauna aukščiausią įvertinimą).

Mokytojos Vilmos Vilkytės-Žemaitaitienės mokinė J. Zenkova tapo laureate respublikiniame samprotuojamojo rašinio „Vėjai plėšos“ konkurse, o rajoniniame meninės kompozicijos konkurse „Miražai“ jos vadovaujami mokiniai užėmė 2-ąją vietą. Mokytojų V. Vilkytės-Žemaitaitienės ir Julijos Dombrovskajos ruošti mokiniai rajoniniame meninės kompozicijos „Tango“ konkurse laimėjo 1-ąją vietą. Mokytojos Aidos Bužinskienės 10 kl. mokiniui J. Vaičvilai rajoniniame meninio skaitymo konkurse skirta 1-oji vieta. Mokytojos Lauros Juškauskienės 9 kl. mokinė L. Jankovskytė rajoniniame meninio skaitymo konkurse užėmė 2-ąją vietą.

Mokytojų Danieliaus Lukočiaus ir Honoravos Kvietkauskienės mokiniai rajono sporto varžybose laimėjo prizines vietas: 1-ąją vietą – stalo tenise ir virvės traukime, 2-ąją vietą – kvadrato (mišri komanda), futbolo (mergaičių), 3-ąją vietą – kvadrato (berniukų, mergaičių), krepšinio (berniukų, mergaičių), slidinėjimo (berniukų, mergaičių), svorsčių kilnojimo.⁴⁰

Mokykla didžiujasi mokiniais, kurie atstovavo rajonui Lietuvos moksleivių parlamente: 2004-2006 m. Jurgita Gečyte, 2006-2008 m. Juliumi Lukošiumi. Pastarasis – Parlamento socialinių reikalų komiteto

narys. Buvo nuvykęs į Liuksemburgo Hercogystę. Dalyvavo priėmimo pas Princesę. Pabuvojo tarptautinėje stovykloje JAV. (Lietuvos mokinių parlamentą sudaro 95-eri 10-12 klasių mokiniai – po du iš kiekvieno rajono. Pirmasis parlamentas išrinktas 2000 m., antrasis – 2002 m., trečiasis – 2004 m., ketvirtasis – 2006 m. Parlamento pirmoji sesija visada vyksta Lietuvos Respublikos Seime. Visos kitos – bet kuriame Lietuvos mieste. Joje išrenkama 13-os narių valdyba: pirmininkas, du pavaduotojai ir 10 regioninių skyrių pirmininkų. Parlamentarai pasiskirsto į komitetus: kultūros, savivaldos ir savivaldybių, socialinių reikalų, sveikatos apsaugos, švietimo ir mokslo, užsienio reikalų bei žmogaus teisių).

Dabar mokiniai mokosi naujoje modernioje mokykloje. Noriu papasakoti, kaip per pusantro amžiaus keitėsi jos pastatai.

1865 m. Nemenčinės mokykla įsikūrė pašto stotyje, antrame aukšte (nedideliame kambaryje). Tik 1897 m. buvo pastatyta mokykla: 10 sieksnių ilgio ir 6 sieksnių pločio (apie 274 m² bendro ploto). Joje buvo dvi klasės ir keletas mažesnių kambarių. Antrame aukšte – butas mokytojui.⁴¹

1936 m. pastatyta 8 klasių kambarių (416 m² ploto) ir 5 mažesnių kambarių (118 m² ploto) mokykla.⁴²

Antrojo pasaulinio karo ir pirmaisiais pokario metais patalpų netrūko, bet vėliau, mokinių skaičiui didėjant, teko mokyti dviem pamainomis. 1960 m. pastatytas dviejų dalių (dviejų aukštų) mūrinis priestatas. Bendras mokyklos plotas ięaugo iki 1440 m². Buvo 18 klasių kambarių. Greitai patalpų vėl ėmę

trūkti. Mokykla dirbo dviem pamainomis.⁴³ 1971 m. Nemenčinėje pastatytas 160 vietų bendrabutis, o 1972 m. – triaukštė mūrinė mokykla (1990 m. atiteko lenkų-rusų vidurinei mokyklai, 2006 m. tapusiai Konstantino Parčevskio gimnazija).

1990 m. rudenį Nemenčinės trikalbė (lietuvių-rusų-lenkų) mokykla suskilo į dvi: rusų-lenkų ir lietuvių. Pastarojoje tuo metu buvo 18 komplektų, mokėsi 298 mokiniai. Lietuviška, pavadinta Nemenčinės 2-ąja vidurine mokykla, naudojosi dviem trečdaliais patalpų mokyklos, statytos 1936 m., puse priestato, statyto 1960 m. ir puse vaikų darželio (jame mokėsi pradinukai). Mokyklai teko 13 klasių kambarių – reikėjo dirbti dviem pamainomis. Abi vidurinės mokyklos bendrai naudojosi 1-osios vidurinės mokyklos sporto sale, valgykla, stadionu.

1991 m. prie 2-osios vidurinės mokyklos pastatytas koplytstulpis 650-osioms Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino mirties metinėms paminėti.

2004 m. ięlieti pamatai naujam mokyklos pastatui (su sporto ir aktų salėmis, valgykla). Projektavo AB „Miesto projektas“. Projekto vadovas V. Tumėnas.

2006 m. rugsėjo 1 d. dalis mokyklos atiduota eksploatacijai. Joje įsikūrė 7-12 klasės (15 komplektų). Pradinukai paliko vaikų darželį ir kartu su 5 ir 6 klėmis (13 komplektų) 2006-2007 m.m. mokėsi buvusioje centrinėje mokykloje – Ad. Mickevičiaus, 18. Pirmą kartą nuo 1990 m. mokykla dirbo viena pamaina.

2007-2008 m.m. naujoje mokykloje mokosi 5-12 klasės (20 komplektų). Tikimasi,

kad nuo naujų mokslo metų čia mokysis ir pradinukai (8 komplektai). Naujoji mokykla šviesi, erdvi. Puiki aktų salė, didžiulė sporto salė, modernūs kabinetai, laboratorijos. Koridorius puošia mokinių kūrybos paveiksai (mokytojai Kęstutis Vaišvila ir Jovita Vaišvilienė). Bibliotekoje daugiau nei 10 000 grožinės ir mokslinės literatūros knygų. Tik mokykis ir norėk.

2006-2007 m.m. Nemenčinės lopšelyje-darželyje buvo 11 grupių: 5 lietuvių, 5 lenkų ir 1 rusų. Iš viso dirbo 51 darbuotojas. Tarp jų 24 pedagogai (visi baigę aukštąsias mokyklas), du muzikos mokytojai, du logopedai ir puse etato psichologas⁴⁴.

Literatūra:

1. Kviklys B. Mūsų Lietuva. T.1, p. 183
2. Kviklys B. Mūsų Lietuva. T.1, p. 183
3. Kviklys B. Mūsų Lietuva. T.1, p. 182
4. Kviklys B. Mūsų Lietuva. T.1, p. 183
5. Dovgiallo D. Nemenčin. V.-1909, p. 15
6. Piervajaja vseobščajaja perepis naselenija wwRosiskoj imperiji 1897 g. Vilenskaja gubernija. 1900, p. 20
7. Kviklys B. Mūsų Lietuva. T.1, p. 183
8. Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. T.8, p. 137
9. Lietuvos gyventojų ir būstų surašymas 2001
10. Kviklys B. Mūsų Lietuva. T.1, p. 183
11. Dovgiallo D. Nemenčin. V.-1909, p. 175
12. Dovgiallo D. Nemenčin. V.-1909, p. 178
13. Dovgiallo D. Nemenčin. V.-1909, p. 41
14. Dovgiallo D. Nemenčin. V.-1909, p. 42
15. LCVA F.172 Ap.1, B. 316 L.11
16. LCVA F. R-762 Ap.4, B. 192 L. 101
17. LCVA F. R-762 Ap.4, B. 152 L. 19
18. LCVA F. R-762 Ap.4, B. 192 L. 108
19. LCVA F. R-762 Ap.4, B. 192 L. 97
20. LCVA F. R-762 Ap.4, B. 192 L. 150
21. LCVA F. R-762 Ap.6, B. 2330 L. 84
22. LCVA F. R-762 Ap.4, B. 192 L. 150
23. LCVA F. R-762 Ap.1, B. 207 L. 14
24. LCVA F. R-762 Ap.4, B. 155 L. 112
25. LCVA F. R-629 Ap.1, B. 800 L. 129
26. LCVA F. R-762 Ap.6, B. 183 L. 93
27. LCVA F. R-762 Ap.6, B. 367 L. 47
28. LCVA F. R-762 Ap.6, B. 1438
29. LCVA F. R-762 Ap.6, B. 1577
30. LCVA F. R-762 Ap.6, B. 1709
31. LCVA F. R-762 Ap.6, B. 1808
32. LCVA F. R-762 Ap.6, B. 1948
33. LCVA F. R-762 Ap.6, B. 2081
34. LCVA F. R-762 Ap.6, B. 2504
35. LNA Ap.1, B. 224
36. LNA Ap.1, B. 233
37. LNA Ap.1, B. 239
38. LČMMA, B. 2376
39. LČMMA, B. 4158
40. Mokyklos vadovybės informacija
41. Dovgiallo D. Nemenčin. V.-1909, p. 41
42. LCVA F. R-629 Ap.1, B. 785 L. 121
43. LNA Ap.1, B. 80
44. Vilniaus krašto savaitraštis. 2006, nr. 41

Iš Trakų bažnyčios istorijos

Trakų dekanato kunigų susirinkimas

Vytautas ČESNULIS, Vilnius

1918 m. birželio 13 d. Kalvių bažnytkaimyje (dabar Kaišiadorių rajonas) įvyko Vilniaus vyskupijos Trakų dekanato kunigų susirinkimas. Jam pirmininkavo Trakų dekanas, klebonas Klemensas Maliukevičius, sekretoriavo Kaišiadorių klebonas Alfonsas Varnas. Susirinkimo protokolas saugomas Lietuvos Mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje (F. 70, B. 552). Mūsų dienų skaitytoji dokumentas primena Lietuvos Katalikų Bažnyčios ano meto požūrį į kai kuriuos bažnyčios vidaus ir visuomeninio gyvenimo dalykus.

Susirinkime svarstyti septyni klausimai. Pirmuoju Vilniaus vyskupijos klausimu referavo kun. Juozas Purickis (kunigas iki 1929 m.). Dėl Vilniaus vyskupijos likimo Lietuvos dvasininkijos atstovai tris kartus lankėsi Miunchene pas Vatikano nuncijų Bavarijoje kardinolą Eudženijų Pačelį (būsimąjį popiežių Pijų XII). Pasak referento, kandidatu į Vilniaus vyskupų sostą numatytas Žemaičių kapitulos generalinis kanauninkas kun. Konstantinas Olšauskas (1929 m. teistas už nužudymą, neišaiškintų piktadarių 1933 m. nušautas). Tačiau popiežius Benediktas XV Vilniaus vyskupu 1918 m. spalį paskyrė Jurgį Matulevičių-Matulaitį. Vilniaus vyskupija ir toliau priklausė Lenkijos bažnytinėi provin-

Trakų klebonas dek. Klemensas Maliukevičius (iš dešinės sėdi pirmas) su parapijiečiais Trakų klebonijoje (apie 1925 m.). Kitame stalo gale – kun. Petras Velička prie lango. Šalia Klemenso Maliukevičiaus sėdi Veršelis Konstantas.

Kun. Matas Cijūnaitis (1886-1955), ilgametis Žaslių klebonas ir dekanas (1932-1955).

Kun. Matas Cijūnaitis, ilgametis Žaslių klebonas ir dekanas (1932-1955) ir paminklinė lenta bažnyčioje

cijai. Lietuvos bažnytinė provincija įsteigta tik 1926 m. balandžio 4 d. popiežiaus Pijaus XI bule „Lituanorum gente“; įkurta Kaišiadorių vyskupija, kuriai atiteko Lietuvoje likusios Vilniaus vyskupijos parapijos.

Dėl Bažnyčios turto Lietuvoje susirinkimas sutarė, kad būtų sugrąžinti ankstesnių valdžių atimti (sekuliarizuoti) jos turtai. Tam klausimui išspręsti Lietuvos Tarybos įsteigta trijų kunigų – kiekvienos vyskupijos

atstovų – komisija. Vilniaus vyskupijos atstovas – kun. Vladas Mironas (Daugų klebonas ir Merkinės dekanas). Visi klebonai įpareigoti peržiūrėti senus bažnyčių inventorių ir apie bažnyčių turtus informuoti Lietuvos Tarybos komisiją. Surašyti visas iš bažnyčių atimtas žemes, miškus, ežerus, malūnus, nors tas turtas ir būtų išdalintas mažazeimiams. Žinias dekanui K. Maliukevičiui pateikti iki liepos 1 d.

Svarstant Lietuvos Bažnyčios santykius su Vatikanu pažymėta: „konkordato dalykuose santykius su Vatikanu turi padaryti Lietuvos valdžia, bet turi dalyvauti ir Lietuvos dvasininkija. Pamatinis konkordato punktas – tai vyskupų skyrimas. Pas mus Lietuvoje skirs vyskopus popiežius. Kandidatus parinks dvasininkija“.

Toliau dėl Lietuvos Bažnyčios santykių su valstybe sutarta, kad Lietuvoje nebūtų bažnyčia atskirta nuo valstybės ir būtų „Lietuvos valstybėje privilegijuotas katalikų tikėjimas“.

Sutarta, kad Lietuvoje reikalingos vienuolijos, kurios a) padėtų klebonams atlikti pastoracinius darbus, pvz., kapuciniai; b) padėtų auklėti vyrus ir moteris; c) prisidėtų prie mokslo plėtros, pvz., jėzuitai, dominikonai.

Steigtis kitoms vienuolijoms neleistina ir susirinkimo protokole dar kartą pažymėta, kad pageidautinos tik tokios vienuolijos, kurios prisidėtų prie pastoracijos, auklėjimo,

mokslo ir ligonių slaugymo.

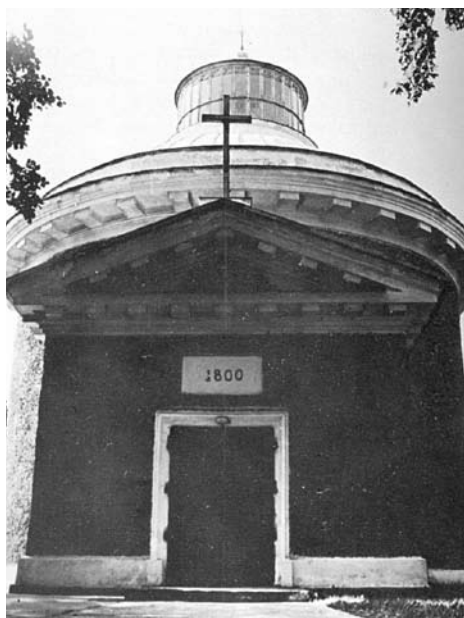
Dėl „Pamatinų politikos dėsnių nustatymo“ pabrėžiama, jog šaliai reikalinga „konstitucinė monarchija 10 metų“, moterims kol kas nesuteikti lygių su vyrais teisių renkant parlamentą, pritarta Lietuvos Tarybos nutarimui dėl dviejų rūmų parlamento.

Punktas dėl konstitucinės monarchijos įvedimo Lietuvoje suformuluotas neaiškiai. Negi tokia valdymo forma siūloma tik pirmiesiems dešimt valstybės gyvavimo metų? O kas toliau? Gal karalius po dešimties metų turėtų užleisti vietą kitam monarchui ar kaip? Beje, monarchijos šalininkai buvo susirinkime dalyvavę J. Purickis ir į Vilniaus vyskopus numatytas K. Olšauskas. Ir vienas, ir antras rūpinosi, kad Lietuvos karaliumi būtų paskelbtas Viurtembergo grafas Vilhelmas fon Urachas. Lietuvos Taryba pastarajam tapti karaliumi Mindaugu II pasiūlusi 1918 m. birželio 4 d.

Susirinkimas nutarė, jog „būtinai reikalinga organizuoti Lietuvoje kunigams, kad Lietuvos Bažnyčių neištiktų toks pat likimas kaip Prancūzijoje, Italijoje, kitur“. Kunigai A. Varnas ir Matas Cijūnaitis (Žaslių klebonas) bendru sutarimu išrinkti Trakų dekanato atstovais į komisiją, kuri parengtų kunigų organizacijos įstatus.

Kan., kun. Alfonsas Varnas (1884 – 1952), ilgametis Kaišiadorių katedros klebonas, rektorius, kapitulos narys.

Kalvių bažnyčia Kaišiadorių r.

Kan. Klemenso Maliukevičiaus memorialinė lenta, pritvirtinta Trakų bažnyčioje. Pats Klemensas Maliukevičius palaidotas Valkininkų bažnyčios šventoriuje. Mirė 1934 m. gruodžio 2 d.

Siekama išsaugoti Povilo ir Kristupo Čibirų atminimui tautinį paveldą

Vyriausybė patvirtino Tautinio paveldo produktų, tradicinių amatų mokymo programų, tradicinių mugių sertifikavimo, tradicinių amatų meistrų sertifikavimo ir atestavimo taisykles.

Nuo šių metų sausio 1 dienos įsigaliojo Tautinio paveldo produktų įstatymas. Jis priimtas siekiant užtikrinti tautinio paveldo produktų, kaip neatsiejamą mūsų etnokultūros dalies, valstybinę apsaugą, išsaugoti tradicinių amatų patirtį. Vyriausybė yra perdavusi Žemės ūkio ministerijai vykdyti tautinio paveldo produktų institucijos funkcijas: parengti teisės aktus, kurių reikia įstatymui įgyvendinti, koordinuoti ilgalaikės Tautinio paveldo produktų išsaugojimo, populiarinimo, sukūrimo ir realizavimo skatinimo strategijos bei Tautinio paveldo produktų apsaugos, jų rinkos ir amatų plėtros programos įgyvendinimą, išduoti sertifikatus, registruoti sertifikuotus tautinio paveldo produktus ir jų kūrėjus, nustatyti tautinio paveldo produktų ženklų naudojimo

tvarką ir vykdyti kitas su Tautinio paveldo produktų įstatymo įgyvendinimu susijusias funkcijas.

Vyriausybės patvirtintos Tautinio paveldo produktų, tradicinių amatų mokymo programų, tradicinių mugių sertifikavimo, tradicinių amatų meistrų sertifikavimo ir atestavimo taisyklės nustato tautinio paveldo produktų, tradicinių amatų mokymo programų, tradicinių mugių ir tradicinių amatų meistrų sertifikavimo, atestavimo bei atitikimo nustatytoms reikalavimams priežiūros tvarką. Tradiciniai gaminių, tradicinių veislių augalų ir gyvūnų bei jų produktų, tradicinių paslaugų, tradicinių amatų meistrų atitikimas keliams reikalavimams turės būti paliudijamas suteikiamu dokumentu – sertifikatu ar pažymėjimu. Išdavus sertifikatą, tautinio paveldo produktai, tradicinių amatų mokymo programos, tradicinė mugės ir tradicinių amatų meistrai bus registruojami tautinio paveldo produktų ir tradicinių amatininkų informacinėje sistemoje.

Povilo ir Kristupo Čibirų atminimui

Senajame Daugėliškyje Ignalinos rajone bus įamžintas Povilo ir Mykolo Čibirų atminimas. Kaip redakciją informavo p. Birutė Čibiraitė-Biekšienė, bus statomas informacinis akmuo apie Čibirų pavardės kilmę Salelėje, Senajame Daugėliškyje, Ignalinos rajone. Pavardės atsiradimo istorinė medžiaga išdėstyta P. ir M. Čibirų atsiminimo knygos. Šių metų birželio 30 d. sukanka 95-eri metai, nuo to laiko, kai gimė Povilas Čibiras ir 120 metų – kun. Kristupui Čibirui, tarpukario Vilniaus krašto lietuvių veikėjui.

Visi, kas juos pažinojo, kviečiami atvažiuoti į Senąją Daugėlišką š.m. birželio 29 d. 12 val.

VORUTOS inform.

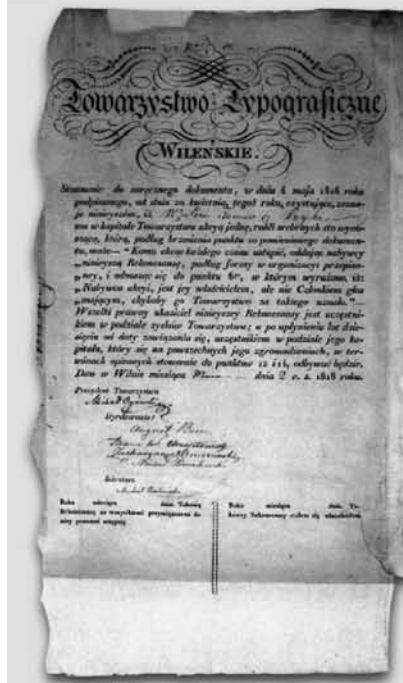
Lietuvininkų susijimas

Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ 20-asis susijimas įvyks š.m. birželio 28 d., šeštadienį 11 val, Pjaulių kaime (kelyje iš Priekulės į Dreverną, Klaipėdos r. savivaldybė, Priekulės sen.) buvusios mokyklos kieme (dabar dail. Lino Jankaus namai-studija).

Pasiteirauti: +37046277797 Jonas Jogutis

Vorutos inform.

Muziejus laikraštįje (Nr. 23)

100 sidabro rublių nominalo akcija. Vilnius, 1818 m. Foto V.Neliubinas

Seniausia Lietuvos akcija

Vieną seniausių akcijų „Towarzystwo Typograficzne Wileńskie“ Trakų istorijos muziejus įsigijo 2004 m. Ši akcija išleista 1818 m. gegužės 2 d. Vilniuje. Tai 100 sidabro rublių nominalo 1 akcija Nr.11, išrašyta Tomui Žickiui (1762-1839) matematikui, Vilniaus universiteto profesorui. Akcija 40x23 cm dydžio, atspausdinta lenkų kalba, ant popieriaus su vandenženkliais „Hornpapier“, kitur vadinamu „Postpapier“, t.y. skydas su ragu centre. Skydą vainikuoja karūna. Po skydu inicialai „ADV“. Panašus popierius XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje buvo gaminamas Prienuose.

Akciją pasirašė draugijos prezidentas Mykolas Kleopas Oginskis (1765-1833) LDK išdininkas, kompozitorius bei penki direktorių tarybos nariai: Augustas Bem, lenkų generolo Jozef Bem (1795-1850) brolis; Adomas Chreptavičius (1768-1844), 1794 m. sukilimo generolas Naugarduko srityje, 1812 m. Lietuvos Laikinosios vyriausybės narys; Zacharijus Nemčevskis (1766-1820), Vilniaus universiteto matematikos profesorius; Adomas Dmochowski ir grafas Adomas Giunteris. Paskutinis sekretoriaus Mykolo Balinskio (1794-1864), Lietuvos istoriko

parašas.

XIX a. pradžioje ir Lietuvoje prasidėjo įvairių kredito draugijų kūrimasis, kuris skatino lietuvių sąmoningumą. 1818 m. įkurta „Vilniaus spaustuvių draugija“ (Towarzystwo Typograficzne Wileńskie). 1831 m. ir 1863 m. sukilimų metu taip pat leistos akcijos ir obligacijos.

XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje kilęs alaus gamybos bumas, Kauno ir Vilniaus gubernijose atvėrė nemažai alaus daryklų. Nežiūrint alaus daryklų gausos, žinomos tik dviejų alaus gamintojų akcijos: 1897 m. 1250 rublių vertės Vilniaus „Šopeno“ daryklos (Вилenskое акционерное общество пивоварения „Шопень“) ir 1903 m. 500 rublių vertės Kauno „Engelmano“ alaus daryklos ir salyklo fabriko (Акционерное общество парового пивоваренного завода и фабрика солода „Энгельманъ“). Įdomi 1911 m. išleista 100 rublių Vilniaus šokolado ir saldinių fabriko „Viktorija“ (Акционерное общество шоколадной и кондитерной фабрики „Викторія“) akcija.

Tarpukario Lietuvoje kiekviena akcinė bendrovė privalėjo išleisti nustatyto nominalo akcijas. Naujai atrastos Kauno AB „Livel“ 1927,

1928, 1930 metų laidos 500 litų akcijos bei AB „Lietuvos Baltijos Lloydas“ 100 litų akcija.

Atskirą dalį sudaro Klaipėdos ir Vilniaus krašto akcijos. Tai - 100 litų vertės „Tautinio lietuvių banko“ 1923 ir 1934 metų laidos; 1924 m. „Memeler Aktien – Brauerei“, „Korn & Likörfabriken“ 100 litų; 1932 m. „Memeler Spritwerke Aktien Gessellschaft“ 2500 litų (25 \$) ir 1925 m. „Ostpreussische Torffreu – Fabrik Aktiengesellschaft“ 100 litų (10 \$) akcija išleista Šilutėje.

Vertybinių popierių kolekciją papildo Vilniaus krašte išleistos Vilniaus žemės banko 10; 100; 500 zlotų 1929 m. laidos akcijos bei „Vilėnki Dom towarowo – przemysłowy Bracia Jabłkowski“ 10 zlotų akcija.

Atradimai vertybinių popierių srityje džiugina ir skatina ieškoti toliau. Ateityje turėtų atsirasti vis akcijų.

Trakų istorijos muziejaus direktorius Virgilijus Poviliūnas

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Muziejus laikraštįje (Nr. 22)

1925 metų laidos centų pavyzdžiai

Lietuvos Seimo nutarimu 1922 m. rugpjūčio 9 d. paskelbta apie lietuviško piniginio vieneto įvedimą. Savo valiuta ekonominės komisijos nario V.Vaidoto siūlymu pavadinta litu, jo sudėtinės dalys – centais, apyvartoje pasirodė tu pačių metų spalį.

Litas prilygintas doleriui santykiu 10:1 ir Lietuvos Banko garantuotas turimomis auksu atsargomis greitai pelnė vidaus rinkos pripažinimą ir užsienio partnerių pasitikėjimą.

Pirmieji pinigai - tiek litai, tiek centai buvo banknotai. Tai kėlė daug nepatogumų, nes centų bei 1 – 5 litų kupiūros, aktyviai dalyvaudamos kasdieninėje apyvartoje, susidėdavo.

Reikėjo ruošti monetų kalinimui. Jau 1923 m. pabaigoje Finansų, pramonės ir prekybos ministerija išsiuntė raštus žinioms dailininkams su pasiūlymais dalyvauti monetų projektų konkurse. Iš to laikotarpio likę A. Aleksandravičiaus ir J.Zikaro grafiniai eskizai.

Monetų įstatymą Seimas priėmė 1924 m. birželio 20 d. Metalinių pinigų kalinimo išimtinė teisė buvo pripažinta Valstybės išdui.

Monetų modelių konkursą laimėjo J.Zikaras, tuomet Panevėžio gimnazijos mokytojas. J.Zikaras (1881-1944) gimęs trobelninko šeimoje, piemenavęs, dirbęs staliumi-drožėju, dėl savo gabumų paremtas lietuvių šviesuolių, išvyko į Sankt Peterburgą ir 1915 m. ten baigė Dailės akademiją. Po 1918 m. grįžo į Lietuvą, dėstytojas, vėliau vadovavo Kauno meno mokyklos skulptūros studijai. Dabar menininkas labiausiai žinomas kaip Kauno Laisvės statulos, Karo muziejaus sodelio Knygnešio, M.K.Čiurlionio antkapio Rasose kūrėjas.

Laimėjęs modelių projektą, autorius gavo 17000 litų atlyginimą. Tai buvo didelis atlygis. Antai, pagal 1932 m. nustatytą „Samdos sąlygų normatyvą“ berno samdinio metinio atlygio minimumas 350 litų, kvalifikuotas mūrininkas gaudavo apie 1 litą už darbo valandą.

Kalinimo sąlygas patvirtino Ministrų taryba, konkursą parengė Finansų ministerija. Konkursas įvyko Kaune 1924 m. rugsėjį. Dalyvavo net 14 kalyklų iš Anglijos, Vokietijos, Prancūzijos, Belgijos ir kt. Lietuvišką verslą atstovavo broliai Šmidtų metalo dirbinių fabrikas, bet iš visų dalyvių siūlė didžiausią atlikimo kainą. Nugalėtoja tapo firma King's Norton Metal Works iš Birminghamo. Ji pasiūlė mažiausią kainą, be to turėjo didelę užsienio užsakymų atlikimo patirtį.

Lietuvos finansų ministras V.Petrulis ir firmos atstovas N.Nevilis 1924 m. rugsėjį pasirašė sutartį, kurioje aptarti numatytų centų monetų nominalai,

diametrai, tiražai, bei pristatymo terminai. Pagal sutartį firma, gavusi modelius, privalėjo per 7 savaites pateikti pavyzdžius, o gavusi ir Lietuvos pranešimą apie jų patvirtinimą, per 9 savaites nukalti ir atgabenti į Kauną pirmąjį monetų siuntą.

Būtent šiam sutarties realizavimo tarpiniui priskirtini Trakų istorijos muziejaus rinkiniuose saugomi 1925 metų laidos centų monetų pavyzdžiai. Tai 10 vienpusių šviesios bronzos 50, 20, 10, 5 ir 1 cento nominalo egzempliorių – 5 skirti aversams, 5 reversams. Matyt, kad šie pavyzdžiai ir buvo patvirtinti, nes piešiniu, diametru, spalva ir svoriu atitinka realizuoto tiražo monetas.

Pirmoji 3000000 vnt. siunta buvo atgabenta iš Londono į Klaipėdą laivu 1925 m. sausio mėnesį ir jau vasarį pasirodė apyvartoje. Viso nukalta 42 mln. 1, 5, 10, 20, 50 centų nominalo egzempliorių. Kita centų laida pasirodė 1936 m. ir buvo paskutinė iki Nepriklausomybės praradimo 1940 m.

Kaune yra likusi nemaža patvirtintų ir nepatvirtintų monetų grafinių, gipsinių ir net vaškinių modelių kolekcija. Tačiau metalinių monetų pavyzdžių komplektas yra unikalus. Gal būtų analogiškas komplektas išlikęs Birminghamo firmos pagrindinės įmonės King's Norton Metal Works ar dukterinės įmonės Lyon's Works saugyklose.

Muziejininkas Saulius Zyls

Centų pavyzdžiai, 1925 m. Lietuva. Foto V.Neliubinas

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

„VORUTOS“
KULTŪROS PRIEDAS
RYTŲ LIETUVAI

2008 06 07 Nr. 25 (33)

Lietuviškas baras

Ar išsaugosime A. Riomerio sodybą ateities kartoms?

Aleksandras ADAMKAVIČIUS, Vilnius

Žymaus menininko Alfredo Riomerio, kurio palaikai ilsisi Trakų bažnyčioje, dvaro sodyba Karolinove (Baltarusija) šiandien yra katastrofiškos būklės. Po to kai 2003 metais iš jos į kitas patalpas buvo iškelta vietinė pradžios mokykla, sodyba liko be globos ir priežiūros. Tai ir lėmė, kad gimtoji didžiojo menininko sodyba nyksta tiesiog akyse. Per pastaruosius penkerius metus sunyko dvaro sodybą juosęs aptvaras, nugriauta XIX amžiuje statyta arklidė. Jeigu artimiausiu metu nebus imtasi paminklo konservavimo darbų, palaikis dvaro pastatas gali sugriūti.

Tenka su dideliu apgailestavimu konstatuoti, kad šis vertingas palikimas niekam nereikalingas. O juk čia galima įkurti iškilus menininko ir regiono istorijos tyrinėtojo, įnešusio nemažą indėlį į baltarusių, lenkų, lietuvių kultūrą, memorialinį muziejų.

Tiesa, pastaruoju metu Postavų rajono Vykdomajam komitetui, kurio teritorijoje yra A. Riomerio dvaro sodyba, buvo nurodyta ją prižiūrėti. Tačiau klausimas – ar bus tai daroma, o, svarbiausia, – ar laiku bus imtasi priemonių išsaugoti šią istorijos ir kultūros paminklą, lieka neatsakytas.

Ar galėsime po dešimties metų apie

A. Riomerio sodyba Karolinove.

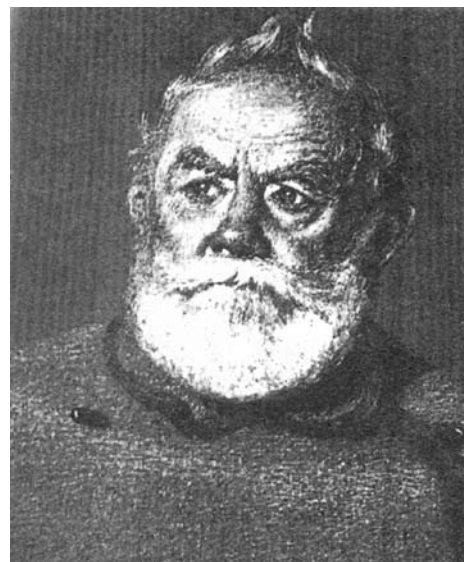

Jėzus Kristus ir našlaitis Kamojų bažnyčioje.

didžiojo menininko gyvenimą ir kūrybą pasakoti jo gimtojoje sodyboje, ar rodysime paveikslėliuose, priklauso ne tik nuo laiko, bet ir nuo mūsų pačių. Todėl norėtusi, kad visuomenė net tik žinotų šią opią problemą, bet ir aktyviai dalyvautų išsaugant Alfredo Riomerio dvaro sodybą Karolinove.

Madona Pinsko katedroje

1863-1864 m. sukilimo dalyvis Florianas Danovskis

Riomerių koplyčia Trakų bažnyčioje

A. Riomerio kapo paminklinė plokštė Trakų bažnyčioje

Vilniaus dienoraštis

(1915.XII. 26 – 1919.XI.)

Kun. Pranas BIELIAUSKAS

Tęsinys. Pradžia Nr. 23 2007

vedė Vilniaus Skyriui jas išdalinti šelpiamiesiems po keletą skeltinių. Šaltis - 16,5 laipsnis.

Gruodis 12 diena. Jurgiui Kasulaičiui išdaviau leidimą į stoti į Lietuvos kariuomenę.

Gruodis 15 diena. Vyskupas J. Matulevičius, asistuojamas Vysk. P. Karevičiaus ir kun. K. Michalkevičiaus, įšventino vyskupo kun. E. O'Rurką⁴⁶.

4 val. „Tėvynės Sargo“ redakcijoje įvyko Krikščionių demokratų partijos susirinkimas. K. Bizauskas padarė pranešimą apie politinę šių dienų padėtį: Perskaitė keletą punktų Laikinosios valdžios statuto. Nuo 1919 m. pradžios pradės veikti–Vilniaus universitetas ir jo Statutas. Kalbėjo apie konferencijos sušaukimą, pranešė, kad į Valstybės Tarybą įėjo žydai ir baltgudžiai, paaiškino priežastis, dėl kurių valdžia nedalyvavo vyskupo ingrese. Prūsų lietuvis papasakojo apie tenyksių lietuvių veiklą.

Zitiečių draugijoje kalbėtasi ciliniais reikalais. Teklė Šimonskaitė papasakojo, kaip jos ponija Šmidtienė ruošiasi riaušėnų Vilniuje. Savo svetainę užleidžia ligoninei; sužeistiesiems jau paruošusi turi vaistinę. Net ir lazdas drožia sužeistiesiems ramstyti.

Dr. J. Basanavičius ir M. Biržiška Ryto draugijos susirinkime Šv. Mikalojaus salėje skaitė paskaitas.

Gruodžio 16 diena. Šiandien paskelbti darbininkų politiniai streikai⁴⁷. Krautuvės uždarytos. Tūkstantinė minia žydų ir darbininkų raudonomis vėliavomis ir išūkais nešina pražygiavo pro Centro komitetą į miesto salę. „Tegyvuoja socialistų partija! Tegyvuoja vokiečių kareivių Taryba! Tegyvuoja laisvė!“

Po kiekvieno tokio šūkio iš minios aidėjo „ura“. Tai buvo 2 val. popiet. Kun. P. Dogelis, K. Daunoras, K. Bizauskas, Jankauskis, Simukonis ir kun. M. Rudzis⁴⁸ iš Centro komiteto balkono (Didžiąją 12) visa tai ramiai stebėjome. Didelio įspūdžio nedarė.

Kalbama, kad vokiečių valdžia jau keliausi į Kauną. Miesto aprovizacijos⁴⁹ reikalus perduoda darbininkams.

5 val. pas J. E. vysk. J. Matulevičių vietos kunigų susirinkimas. Vyskupas nurodė, kaip kunigai turi elgtis – laikytis ramiai, nedaryti jokių išpuolių prieš nieką ir nevesti jokių agitacijų. Pamokslai turi būti pozityvūs, dėstyti tik tikėjimo tiesas. Su žmonėmis elgtis maloniai. Taippat kalbant ar pamoksluose vengti visokių „izmų“. Tai išdėstęs paklausė kunigų nuomonės apie dabartinę padėtį.

Kunigas prof. Levickis patarė visose parapijose surengti misijas, kunigas prof. M.

Reinys: Sakyti tik pozityvius pamokslus ir organizuoti krikščionišką visuomenę miestuose ir sodžiuose.

Kunigo Songino nuomone, iš sakyklų pamoksluose reikia aiškiai ir drąsiai rėžti prieš bolševikus. Manifestacijos neaiškios. Kiek socialistas Nagrodzakis bei kitos panašios valgyklos tūkstančių belaisvių valgydina, tiek turi savo pakalikų, kad jų pagalba paimtų krašto valdžią į savo rankas. Laimė ir ramybė priklausys nuo to, kokia bus valdžia ir kaip sugebės tvarkytis.

Kunigas S. Macejevičius: „Kurti Krikščionių demokratų partiją. Ji bus stipri, ir mūsų; siųsti iš Vilniaus į sodžių misionierius.

Kunigas Kretovičius Tuščios mūsų bažnyčios, nėra kam klausyti pamokslų. Reikia į sodžių ir ten misionieriauti.

Kunigo Oleščiuo nuomone, iš Rytų ir namie pavojus. Būtina aktyviai dalyvauti sąjūdyje.

Kunigas Račkauskis: „Nepaisant nei tautybės, nei luomų skirtumo visiems reikia vienyti“.

Kunigas Kuleša: „Lenkų komitete buvo kalbėta apie organizuotumą. Nutarta tuo reikalu išleisti atsisaukimą į visuomenę. Parengti ir schemas pamokslams. Leisti atitinkamo turinio brošiūras“.

Kunigas Diakauskis: „Artimai su žmonėmis bendrauti. Kurti kooperacijas, sąjungas“.

Kunigas A. Bokščaninas⁵⁰: „Plėsti ir organizuoti mokyklas, miliciją, komitetus“.

Kunigas Černiauskis: „Vyskupas Novus Homo⁵¹ sėkmingai gali vesti misijas net ir pačiame Vilniaus mieste, nepamiršdamas ir sodžiaus“.

Kunigas Toločko: „Ruošti vakarinius susirinkimus ir vesti diskusijas įvairiomis temomis“.

Keletas kunigų yra išsitarę, reikia siųsti misionierius į sodžių, nes čia bažnyčios yra tuščios, o tenai dar pilnos. Šiuo klausimu aš esu kitos nuomonės. Jei mes turime Vilniuje gerų misionierių, tai kodėl tuščios mūsų bažnyčios? Jei mes siųsime į sodžių savo misionierius, kyla klausimas, ar nepasidarys ir tenai tuščios. Sodžiaus klebonai ir kunigai ne prasčiau už mus moka dirbti bažnytinį darbą ir, kai matys reikalą ar nepajėgs, patys mus pasikvies jiems padėti.

Išvada – J. E. vysk. J. Matulevičius stebės ir, jei reikės, pasiųs atitinkamus kunigus vesti misijas.

J. E. vyskupas patarė įvesti visose bažnyčiose vakarines pamaldas: litaniją ir palaiminimą Švč. Sakramentu. Kilo klausimas, kokia kalba rašyti metrikus. J. E. vysk. J. Matulevičius patarė rašyti metrikus lotynų kalba, kaip yra daroma visame katalikiškame pasaulyje.

Gruodžio 17 diena. Mieste ramu. Tik kai kur vagys apiplėšia vieną kitą krautuvę, plėšikas gatvėje nurengia praėivį, girtuoklis užkabina „prašydamos pašalpos“. Antai pats mačiau, kaip, 8 val. vakaro Šv. Jono g. 19 mušėsi 10 vyrų. Vagis kaip pamišėlis daužė kitus vyrus ir pats šaukė „gorodovoj“⁵². Vienam geležinių daiktų ranką sužalojo, kitam šonkaulį sulaužė.

„Laimės“ kooperatyvo valdybos posėdyje tartasi apie kooperatyvų atstovų iš provincijos sušaukimą. Norima centralizuoti kooperatyvo veiklą.

Gruodžio 18 diena. Šianakt vagys, nupjovė geležines grotas, įsibrovė per langą į Katedros zakristiją ir ją apvogė. Išnešė 6 sidabrinės mišioms skirtas taures, sidabrinį laikrodėlį ir bažnyčioje rastą aukso žiedą. Keletą šimtų rublių surinktų pinigų bei Juostų dirbtuvės, zitiečių 1000 markių, kurias laikinai buvau palikęs zakristijoje. Stalčiai ištraukti ir išmėtyti ant grindų. Mat tai nakčiai buvo pasamdytas naujas sargas, netikęs

žmogus, kuris, pabudėjęs porą valandų, nuėjęs namo ir atsigulęs. Tuo metu apvogta.

Norėjau suruošti didesnę vaikų vakarą. Už miesto salės nuomą pareikalavo 500 rub. Magistrate interesantų nedaug. Valdininkės skaito knygas.

Vakare Komisijos vakarams ruošti posėdis, kuriame dalyvavo J. Talmontas, Matulaičytė, A. Mičiūnas. Nutarta vakarą ruošti.

Centro komiteto posėdyje svarstyta, kur surasti pinigų ir produktų.

Sklinda gandai, kad M. Yčas ir A. Volde-maras nori iš Lietuvos pabėgti⁵³.

Gruodžio 19 diena. Su daržininku Boliuku važinėju į Trinapolį apžiūrėti patalpų senelių bendrabučiui. Vokiečiams užėmus Vilnį ir iš Trinapolio pasitraukus Archijerėjui⁵⁴ vokiečiai ten įsitaisė šaudymo pratybų punktą. O dabar jie iš čia jau pasitraukė ir patalpos liko tuščios. Yra vilties mums tas patalpas senelių ir vaikų prieglaudai užimti. Kambariai, atrodo, šviesūs, šilti. Sargas išpradžių nenorėjo leisti mums apžiūrėti, bet triublę rankon įspaudus, – visa parodė ir pasižadėjo mus įsileisti be popų žinios. Kitą dieną sukrovę porą vežimų lovų (iš Senatorių g.⁵⁵, malkų, produktų, įkurdinome čia senelius.

Gruodžio 21 diena. 6 val. atlaikiau Lie-tuvaičių šv. Zitės draugijos narių intencija mišias Rarotas. Namų darbo dirbtuvėje sutvarkiau daug sąskaitų. Vakare zitiečių valdybos posėdis. Nariaiblogos nuotaikos. Mat kun. Legus pasakęs, kad lenkai mus dabar pakars, prieglaudas išvaikys. Bolševikai jau Švenčionyse. Kitiems baiminantis aš kažkodėl ramiai jaučiausi. Juk aš dirbu ne sau, o kitiems – liaudžiai ir nieko neturiu sau susikroves, nei dvarų ar namų prisipirkęs. Visi mano darbai visuomeniški: kooperatyvas „Laimė“, Zitiečių valgykla, juostų dirbtuvė, skalbykla, Komitetas ir prieglaudos. Bažnyčioje einu savo tiesiogines pareigas. Vis dėlto pasitikiu ir Visagaliu Dievu. Jo Gailestinga Apvaizda, jei ir leis skaudžiai mums pajusti sunkumus, neleis žūti.

Vakare, manau sau, pailsėsiu atsigulęs. Galva pavargus. Kur tau. Dienos gandų suerzinti nervai nenurimsta. Vokiečiai kraustosi, o bolševikai jau Švenčionyse (500). Vargšė Taryba kaip po žeme. Laikraštis ministerijos paskyrimus skelbia, o manatrodo, kad tai tuščias darbas. Kur mūsų kariuomenė ir jos vada, kurie mus gintų. Pirmą kalbėta: „Kai bus reikalas, iš žemės išdygs, bus“. Šiandien - gyviausias reikalas ir nėra. Su bolševikais artinasi plėšikavimai, kankinimai, o ne vienam gal ir mirtis. Parodos pinigų nemažai išsiveža vokiečiai, kurių negalėjai išimti iš magistrato kasos. Kooperatyvo „Laimė“ Komiso skyrius nesutvarkytas. Senelių bendrabučio dalis Trinapoly, dalis dar senoje vietoje. Vokiečiai davė kiek produktų, reikalauja greitai atsiskaityti. Rytdienai du pamokslėlius reikia paruošti: vieną 6 val. lenkišką, kitą 8 val. lietuvišką.

Gruodžio 22 diena. Oras gražus, malonus, šalčio nėra. Tik „Novaja Era“⁵⁶ savo žiniomis ūpą gadina. Vakare man becinant į Zitiečių draugiją lenkas Parčevskis, pasi-vijęs mane sako: „Girdėjai, iš Berlyno atėjo įsakymas vokiečių kariuomenei kovoti su bolševikais“. Tai bene jau antras toks įsakymas, bet ar jis bus įvykdytas. Kiti lenkai peikia savo diplomatus už tai, kad nutraukė ryšius su Rusija ir Vokietija. Dar kiti prieš žydus varo: „psia mać, wszystkich żydów trzeba wywiesić“⁵⁷.

Gruodžio 24 diena. Mieste ramu. Ryta 5 val. visame mieste užgeso elektra. Pasirodo, elektros stoties darbininkai sustreikavo dėl to, kad vokiečiai areštavo apie 150 bolševikų⁵⁸. Interesantų skyriuje mažai – visi ruošiasi Kalėdoms.

Kūčios. Kūčias valgau Antakalnio prieglaudoje 5 val. 7 val. atėjęs į Zitiečių draugiją radau J. E. vyskupą J. Matulevičių. Jį pasveikino zitietė Emilė Skėrytė, pati paruošusi kalbą. Vyskupas po to pasakė gana ilgą kalbą primindamas Kristaus nuopelnus dėl vargo žmonių išlaisvinimo iš vergijos. Pasidalijo kalėdačiais su visomis mergaitėmis. Jos pagiedojo „Sveikas Jėzau mažiausias“, „Gul šiandieną“.

Iš Zitiečių draugijos nuėjau į studentų (čių) Kūčias Dominikonų g. 12. valgyklje. Tai buvo ateitininkų suorganizuotos kūčios. Čia radau ir vysk. J. Matulevičių jau beiseinanti. Dalyvavo apie 60 moksleivijos. Visų nuotaika atrodė gera.

Baigiant valgyti visi užtraukėme „Sveikas Jėzau mažiausias“. Po to prasidėjo giesmės ir dainos. Pagiedojo J. Naujalio man sukurtą giesmę „Malda“. Po to giedojo A. Vaičiūtas⁵⁹, Endziulis, Ambroziejūtė, Černeckaitė ir kt. Vadovavo Laurinaitis. Pabaigoje balsu sukalbėjome „Tėve mūsų“. Visus pakviečiau eiti į Katedron - į Piemenėlių mišias.

Katedroje elektros nėra. Vyskupas sėdėdamas soste rengėsi laikyti mišias prie menkai tešviečiančios žvakutės. Tai liūdna Betliejaus žvaigždutė. Pradėjus laikyti mišias elektra pasirodė ir visų veidai nušvito džiaugsmu. Vysk. J. Matulevičius po Evangelijos pasakė iš sakyklos pamokslą. Katedroje žmonių buvo nedaug.

Gruodžio 25 diena. Šiandien kiekvienas kunigas turi teisę laikyti trejas mišias. Aš pamiršęs po pirmųjų mišių priėmiau abliuciją⁶⁰ dėl to kitų jau nebegalėjau laikyti. Anais metais ir prel. Baikai taip atsitiko. Jis tuomet po vienerių mišių atsigręžęs į žmones pasiaiškino, dėl ko nelaikęs kitų mišių: „Chłopiec, panie, nalał, a ja, panie, i wypilem“⁶¹.

Nuotaika visų gera; mat vokiečiai, kaip girdėti, bolševikus nuo Švenčionių nustumė. Dar kalbama, kad anglai su latviais ties Ryga juos gerokai pakulė.

Šiandien Katedroje žmonių kiek daugėliau. Žmonės po mišių nebėga taip, kaip kitais laikais. Visų mat akys nukreiptos į vyskupą. Stengiasi arčiau jam prisijūreiti. Kaip žolelės į saulutę, visi linksta į Ganytoją. Jis ramiai išeidamas iš Katedros visus laimina. Jį lydi miesto darbininkas ir sodžiaus sermėgius, be tautybės skirtumo. Seniai jau yra matę žmonės vyskupą ir jo laikomas iškilmingas pamaldas. Vargonai rėžia visu stiprumu ir mano širdį jaudina, ir ašaros iš akių veržiasi.

Gruodžio 26 diena. Zitiečių draugijoje pasakęs tarnaitėms Kalėdų šventėms tinkantį pamokslėlį nuėjau į Valstybės teatrą (Rotušės namai). Čia vaidina „Šalaputrį“ ir „Pramonės didvyrį“. Dainuoja M. Vaičkienė⁶². Jos balsas gražus, tik kvėpavimas dusulingo žmogaus. Skambina S. Čiurlionienė⁶³. Vaidintojai dar deklamavo po vieną eilę. Programai pasibaigus scenoje pasirodė J. Pajaujis⁶⁴. Jis labai susijaudinęs, karštai ir aštriai prabilo į publiką maždaug šiais žodžiais: „Žmonės veikia, dirba įvairiais būdais ir įvairiomis kryptimis: vieni rašo poetas, dramas, kiti eiles, treči prozą – visi žadina savo tautiečius prie darbo. Dar kiti rašo sutartis ir kitus dokumentus, tačiau visa tai tik žodžių darbas. Dabar gi mūsų Tėvynei Lietuvai toks kritiškas ir svarbus momentas, kad reikalauja iš mūsų jau ne tik žodžių, bet rimto darbo, reikalauja, kad tie dokumentai būtų anspauduoti, o anspauduoti krauju! Šimto metų engėjas vėl artinasi į mūsų kraštą. Tat, vyrai, kas tik gali, kieno gyslose dar teka lietuviškas kraujas, pas ką dar neužgeso Lietuvos didvyrių dvasia, – už ginklo – į kovą už Lietuvos nepriklausomybę ir už sostinę Vilnių!! Mes neiname prieš darbininkus, netveriamo „baltosios gvardijos“, bet einame, kad ir po raudoną vėliava, dėl nepriklausomos Lietuvos, mūsų brangios Tėvynės!..“

Prie 20 metų (1988 m. birželio 3 d.) susikūrė Lietuvos persitvarkymo sąjūdis.

2008 m. gegužės 31 d. vyko XI-asis sąjūdžio suvažiavimas Vilniuje.

Čemiau spausdiname fotoreportą iš suvažiavimo.

Atminimo lenta prie Lietuvos sąjūdžio būstinės, Vilniuje, Gedimino pr. 1. Vilniaus arkikatedros klebonas Ričardas Doveika pašventino naujai atidengtą lentą.

Akad. prof. habil. dr. Antanas Tyla sąjūdžio suvažiavime perskaitė pranešimą.

Fotografas ir sąjūdininkas Arnoldas Barisas sąjūdžio suvažiavime skaito parengtas rezoliucijas.

Susitiko sąjūdininkai. Iš kairės: Jonas Česnavičius, dr. Kazimieras Garšva ir Gervėčių klubo pirm. Alfonsas Augulis.

Generolas Jonas Kronkaitis ir Alfonsas Svarinskas turi ką prisiminti...

Vienas iš Vilniaus rajono sąjūdžio kūrėjų Benediktas Ladyga su žmona atvyko į sąjūdžio suvažiavimą.

Prie sąjūdžio būstinės susirinko gausus sąjūdininkų būrys. Su gėlėmis sąjūdžio tarybos narė Genutė Vaišnorienė.

Juozo Vercinkevičiaus nuotr. Kaip ir visu sąjūdžio suvažiavimo metu skambėjo dainos.

Lietuvos švietimo istorija

Istojusieji degė noru mokytis

*Telšių mokytojų seminarijos mokiniai***Julius NORKEVIČIUS, Vilnius***Tęsinys. Pradžią Nr. 8*

Neilgai Švietimo ministerijoje mokyklų inspektoriumi dirbo ir 1953 m. laidos auklėtinis Česlovas Banevičius. Prieš tai buvęs Šilutės rajono Saugų vaikų namų auklėtojas, tos pačios gyvenvietės vidurinės mokyklos mokytojas, direktoriaus pavaduotojas, direktorius, Telšių rajono švietimo skyriaus mokyklų inspektorius bei neakivaizdžiai studijavo rusų kalbą. Kaip mokyklų inspektorius, gana sėkmingai tempė gana atsakingą švietimo barą – visuotinį mokymą, ne vieno dalyko kontrolę ir materialinę pagalbą.

Kitose srityse nusipelnę seminaristai

Užrašų knygutėje yra ir daugiau įrašų apie tarnybos laipteliais šoktelėjusius seminaristus. Tai ir Kostas Lileikis, ne vieną dešimtmetį sėkmingai vadovavęs uostamiesčio švietimui ir Domas Kaubrys, rūpinęsis Sedos, Gargždų, Raseinių, Kaišiadorių rajonų švietimo-kultūros, sporto reikalais, ir Stasys Urbonas, dirbęs rajono bei respublikinėse sporto organizacijose, Pedagogų kvalifikacijos institute tyręs ir apibendrinęs mokyklų, pavienių pedagogų patirtį respublikinėse ir sąjunginėse parodose. Pažymėta ir Rožės Žulkutės pavardė, kuri pedagoginio darbo karjerą pradėjo vaikų namų auklėtoja, vėliau buvo žemės ūkio technikume dėstytoja ir kaimo vidurinės mokyklos direktorės poste, su neilgu partinio darbo intarpu.

Ne vienas Seminarijos auklėtinis išvarė gilia, plačia vagą sporto arimuose. Bene žinomiausias – 1951 m. laidos auklėtinis Marcelinas Zelba. Jis buvo geriausias savosios mokyklos sportininkas. Baigęs Kauno kūno kultūros institutą, atsidavė rankiniui. Išgarsėjo dirbdamas Skaudvilės vidurinėje mokykloje. Treniravo respublikos moksleivių rankininkų rinktinę, Šiaulių komandą ir pelnė nusipelniusio trenerio vardą.

Įdomiai susiklostė 1952 m. laidos absolvento Antano Viktoravičiaus gyvenimas. Nedidelės Lauko Sodos aštuonmetės mokyklos direktorius, kuris visomis išgalėmis siekė stiprinti mokinių teorijos ir praktikos ryšius, bene vienintelis suorganizavęs moksleivišką žemės ūkio artelę, dabar sakytume jaunųjų ūkininkų susivienijimą. Savo kasdieniu darbu atkreipė Telšių rajono vadovų dėmesį ir buvo pakviestas dirbti vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoju švietimo, kultūros ir sporto reikalams. Bet jam buvo ne prie širdies toks kanceliarinis-biurokratinis darbas. Jį visą laiką traukė realūs darbai, todėl išsiprašė į varganą kolūkį. Jo vadovavimo metais ūkio reikalai gerokai šoktelėjo ir jis buvo gerai žinomas ne tik rajone. A. Viktoravičiaus vadovaujamas ūkis dalykiškai bendradarbiavo su miestelio vidurinės mokytojų bei pagal išgailes visokeriopai rėmė savąją mokyklą. Jis buvo apdovanotas Garbės ženkle ordinu.

Jo kurso draugas nuo progimnazijos dienų Vacys Borusevičius nesiekė tarnybinės karjeros. Jos siekė jo auklėtiniai. Bene toliausiai nužengė Vydas Gedvilas – moterų krepšinio rinktinės – Europos čempionių treneris, Kauno kūno kultūros akademijos prorektorius ir pagaliau Seimo vicepirmininkas. V. Borusevičiaus treniruojami Luokės futbolininkai yra tapę kaimo spartakiados čempionais.

Šio energingo, sportui atsidavusio kaimo mokytojo pristatymas nebus išsamus, jeigu nepaminėtume to, kad V. Borusevičius, dar mokydamasis Luokės progimnazijoje, palaikė ryšius su Žemaičių apygardos, jo gimtojo Beibelės kaimo apylinkėse įsikūrusiais

miško broliais. Jie lankėsi vaikinų tėvų namuose. Jis su jais nenutraukė ryšių ir tapęs seminaristu. Dažnai iš tėviškės grįždavo su ryšuliu partizanų leidžiamos spaudos, kurią platino bei patikėdavo patikimiesiems mokslo draugams. Į pagrindinę spaudą yra parašęs ir minėtasis A. Viktoravičius. Jam buvo pasiūlyta sukurti būrio dainai tekstą.

Patriotiškumas ir bausmė

Tai ne vieninteliai patriotiškumo atvejai. Išaiškinus Telšių jaunimo pagrindinę organizaciją Sibiro gulagų duonos teko valgyti ir seminaristams Algirdui Būdai bei Juozui Kabailai.

Telšių mokytojų seminarija priglaudė bėgantį nuo arešto Panevėžio mokytojų seminarijos pagrindinės organizacijos „Pumpurais“ narį Alfonsą Varanauską. Vaikinui didžiausią išpūdį padarė 1946 m. mokslo metų pradžia. Prieš pirmąją pamoką netikėtai suskambėjo giesmė „Marija, Marija!“ Nustebę jis suprato, kad čia niekas neišduos. Baigęs seminariją pradėjo mokytojauti Alsėdžiuose. Čia jaunąjį mokytoją slėgė nežinia, žmonių nerimas, partizanų lavonai ant Alsėdžių miestelio grindinio ir neduodantis ramybės KGB. Bėgdamas nuo saugumo persekiojimų, A. Varanauskas atsidūrė Pakruojyje. Dar vieneri darbo metai. Deja, paskutiniai. 1949 m. ypatingasis teismas jį ir bendraminčius už akių nuteisė 25-iesiems metams. Buvęs seminaristas neslepia, kad „prasidėjo naujas, pats sunkiausias mano „mokslo“ laikotarpis Vorkutos anglių kasyklose. Alkanas, nežmoniškai pavargęs, dažnai mintimis skrisdavau į Žemaitijos kraštą, kur tiek daug gerų žmonių ir kurie, aišku, nežinojo, kur aš dingau“ (23; 3).

Nevalia pamiršti ir Jono Pleškio. Jis nebaigė Mokytojų seminarijos, nes buvo pašalintas, kai mokinių susirinkime per rankas pasiuntė direktorei laiškėlį. Skaičiuosieji sako, kad raštelis ne politinio turinio, o vertintinas kaip mokinio įžūlaus poelgio proveržis. Tačiau pašalinimas įforminamas politiniu pagrindu. Bet ne šiuo savo poelgiu J. Pleškys išgarsėjo. Vaikinas baigė aukštąją jūrėivystės mokyklą ir įgijo povandeninių

laivų šturmano specialybę. Tarnaudamas įslaptintame kariniame dalinyje, nuplukdė laivą iki Švedijos salų bei pasirašė politinio prieglobsčio. Pagal šią istoriją amerikiečiai sukūrė kino filmą „Raudonasis komisaras“. Marijona Venslauskaitė Boyle parašė knygą „Laisvės beieškant. Žmogus iš Raudonojo Spalio“ apie sudėtingą J. Pleškio pabėgimą bei sudėtingą gyvenimą. Deja, ir ši trijų šimtų puslapių knyga neatsako į visus iškilusių klausimų bei neatskleidžia aibės paslaptinųjų nutylėjimų.

Kai kuriuos seminaristus pats gyvenimas pastūmėjo į kitą profesiją. Štai 1945 m. laidos absolventė Genutė Zelenytė, vien penketais baigusią seminariją, paviliojo medicina. Ji nesigaili, kad mokėsi seminarijoje: „Nuodėmė būtų gailėtis!“. Priešingai, sako, kad šios „mokyklos diplomą turėjo nemažą reikšmę stojant į Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto stomatologinį skyrių ir, jį baigus, dirbant stomatologe Telšiuose“ (23; 3).

Literatūra visą laiką viliojo seminaristus. 1930 m. Seminariją baigė jau žinoma poetė Valerija Valsiūnienė. Ji išleido ne vieną eilėraščių rinkinį. Tik gaila, kad asmeninis gyvenimas buvo ganėtinai sudėtingas ir prieštaringas. Buvo įtariama tuo, kad bendravo su saugumu (32). Jau moksleivės suole ciliavo ir rimavo Ona Dabulskytė, Aldona Misonytė. Bet šių merginų eilės taip pat ir liko literatūriniais bandymais. Stasė Keraitė-Kryžauskienė šiandien jau yra išleidusi ne vieną poezijos knygutę. Nevienoje Rietavo krašto kūrėjų rinktinėje eilėraščius spausdino ir Laima Meidūnaitė-Petruškevičienė. Tą patį galima pasakyti ir apie Jadvygą Vainoriene, kuri 1950-aisiais, pirmaisiais mokytojavimo metais Lauksodoje ėmėsi kurti šventėms scenarijus, literatūrinius montažus. Tinkamos medžiagos nebuvo, tai ėmėsi pati kurti. Tada ši buvusi seminaristė ir parašė pirmąjį kūrinėlį apie Lietuvos partizanus. Nuo tada J. Vainorienė ir nebeįdeda plunksnos (24; 10).

Eiliuoti pašaukti

Kai kas labai aktyviai reikšęsis seminari-

joje, skelbęs eilėraščius mokyklos sienlaikraštyje bei pradėjęs mokytojauti gerokai prtilo. Kad ir A. Viktoravičius. Dar mokydamasis Luokėje, jis parašė „scenarijų vaidinimui ir mokykloje su saviveikliniais jį pastatėme. „Tada buvau pavadintas jaunuojų rašytoju ir netgi gavau pasiūlymą studijuoti Maskvos literatūros institute. ...Rašėme su kurso draugais straipsnius, eilėraščius į „Laisvės balsą“, „Maldą girioje“, - prisipažino anūkei Giedrei“ (25; 6). Mokydamasis ketvirtame kurse dalyvavo laikraščio „Tiesos“ apsakymo konkurse ir buvo įvertintas paskatinamąja premija. Dabar, po ilgos tylėjimo pertraukos, kai užplūsta minčių, jausmų spiečių, sueiliuoja vieną kitą posmą. Ir sako, kad jų nemažai susikauptė. Svajoja juos susirinkti, sugrupuoti. Gal ir knygutė išeitų.

Tokią mintį puoselėja ir A. Viktoravičiaus kurso draugas Jonas Savickas. Prisiminęs seminarijos laikų eiliavimo patirtį, dabar, išėjęs į pensiją, dažnai palinksta prie popieriaus lapo. Tada mintys rikiuojasi į grakščius eilėraščius, satyrinius posmus, poetas, o kartais, net į eiliuotą epą apie gimtąjį kaimą, pamiltus Telšius ir tragiškus brolių, partizanų likimus primenančius beržus.

Išėję į užtarnautą poilsį, prisiminę jaunystės pomėgi Liucija Tumbrotaitė-Kernagienė, Domas Kaubrys. Jei pirmoji rašo tik savo malonumui, paskaito vaikams, vaikams, kurso draugams per susitikimus, tai D. Kaubrio ne vieną eilėraščių išspausdino Kaišiadorių rajono laikraštis. Atsisveikinimas su mokykla ir išėjusi į užtarnautą poilsį, savotiška metraštininkė tapo Stasė Bružaitė-Semenavičienė. Jos nuoširdžius, kupinus meilės pasakojimus apie bičiulių, pažįstamų, gerų draugų sukaktis, reikšmingus rajono įvykius ir gražius prasmingus renginius spausdina apskrities laikraštis „Kalvotoji Žemaitija“, „Gimtinė“, kiti leidiniai. Jos puikūs publicistiniai rašiniai, pedagoginiai apmąstymai patenka ir į Tėvynės pažinimo draugijos rinktines. Ši buvusi seminaristė ne vienerius metus išradinai vadovavo moterų klubui „Mano namai“, sistemingai rengia savo auklėtinių susitikimus.

Tęsinys kitame numeryje

Grupė seminarijos absolventų – respublikinio mokytojų suvažiavimo dalyviai

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio atspindžiai 1988-1990 metais mūsų ir užsienio sklaidoje

Dr. Juozas ČAPLIKAS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 9

1989 m. sausio 3 d. Lietuvos persitvarkymo Sąjūdžio Seimo Tarybos Pirmininkas ir sekretorius kreipėsi į Lietuvos TSR AT Pirmininkas Vytautą Astrauską, atkreipdami jo dėmesį į visuomenės susirūpinimą šaku dėl valstybinės lietuvių kalbos ir kitų kalbų vartojimo. Į 1988 m. gruodžio 28 d. „Atgimimo bangą“ ir apskritai pastaruoju metu gavome klausimų, laiškų iš kurių kai ką pacituosime: „Vakar, žiūrint TV forumą „Kalba ir valstybė“, susidarė įspūdis, kad lietuvių kalbos padėtis mažai kuo pasikeis, paskelbus ją valstybine“ (grupė darbininkų iš Lietuvos VRS).

„Visi, kas tik turite kokią galią, gelbėkite išlaisvintą lietuvių kalbą nuo pražūties, kuri jai gresia iš ruošiamo Lietuvos AT Prezidiumo šako (nuo pat antro punkto). Baisus paradoksas: Maskvos pripažinta valstybinė lietuvių kalba taps sunaikinta. Kieno? Pačios Respublikos, mūsų pačių“ (Brundžių, Rasteikų ir kitos prijauniančios šeimos, Vilnius).

„Po vakarykščio forumo „Kalba ir valstybė“ susidarė įspūdis, kad ne tik vyresnieji, bet ir patys aktyvieji Lietuvos gyventojai nebus teisiškai skatinami mokytis lietuvių kalbos. Prašome Sąjūdį ir jo seimą padaryti viską, kad ruošiamame šake būtų kategoriškai akcentuojama, jog visi aptarnaujančios ir vadovaujančios sferos darbuotojai iki 1991 m. turi išmokyti lietuviškai“ (Čepulių ir Butkevičių šeimos, Vilnius).

„...Jei šeimoje buitinėje kalboje naudojama iki 500 žodžių, tai pasiūlius kitataučiams kasdien išmokyti po vieną lietuvišką žodį, per metus neliks kalbos problemos“ (V. Krasauskas, Vilnius) (ten pat).

Lietuvos dailininkų sąjungos valdybos pirmininkas B. Leonavičius 1989 m. balandžio 17 d. išsiuntė raštą LKP CK ir MT, kuriame sakoma: „Tragedija, ištikusi lietuvių tautą stalinistinio teroro metais, - viena skaudžiausių Lietuvos istorijoje. 1941-1953 metais vykdyti masiniai trėmimai, milijoninės žmonių aukos palietė beveik kiekvieną šeimą. Artėja birželio 14 d. - pirmųjų masinių trėmimų diena. Jos paminėjimas kiekvieno dorą lietuvių šventa pareiga. Tragedijos mastas reikalauja atitinkamo pagerbimo. Lietuvos dailininkų sąjunga pritaria Lietuvos kultūros ministerijos ir Respublikinio „Tremtinio“ klubo iniciatyvai paskelbti gedulą birželio 14 d. (ten pat, Ap. 272, B. 147, L. 73).

Sutinkant šią datą, Kultūros ministerija numatė plačią veiklos programą: surengti Vilniaus Arkikatedroje B. Brazdžionio religinės poezijos vakarą; Operos ir baletų teatre - Brazdžionio poezijos vakarą; Vilniaus istorijos ir etnografijos muziejuje surengti parodą „1941-1953 metų tremtiniai; Vilniaus dailės parodų rūmuose - parodą-manifestaciją „Tremtinių kūryba“.

Daug ir turiningų renginių buvo numatyta Kaune, kituose Lietuvos miestuose ir rajonuose, kultūros įstaigose, mokslo ir mokymo įstaigose. Iki birželio 14 d. buvo numatyta surengti Vilniuje mokslinę konferenciją „Lietuva tremtyje“ ir kitų spalvingų renginių. (ten pat, L. 84-85).

Po Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo, 1990 m. kovo 20 dieną „Lietuvos rytas“ paskelbė Juozo Urbšo laišką Lietuvos Aukščiausiosios tarybos Pirmininkui Vytautui Landsbergiui ir LKP CK pirmajam sekretoriui Algirdui Brazauskui. Jame sakoma: „Žmonės mato ir girdi, kad mūsų politinis vežimas, nors ir naujutėlis, labai įtartinais girgžda, jo ratai it netepti cypia, vis taiko išsukti iš tikro kelio.

Į tą patį vežimą esame susėdę visi. Jį vieną teturime. Perlipę į šalimais ar tolumoje

Sąjūdžio mitingas Vingio parke 1988 m.

grasinamai bildančius kitus vežimus, nuvažiuotume ne į tautos tikslą, o į priešingą nuo jo pusę, grįžtume į „namus nevalios“...

Dabartinio mūsų politinio vežimo meistrai yra Sąjūdis ir savarankiškoji LKP. Sąjūdžio didžiuliai nuopelnai mūsų kelionėje į Nepriklausomybę yra akivaizdūs, nors nereiktų užmiršti ankstyvesnių jo pirmtakų, gyvybe, lageriais, kalėjimais, tremtimi ruošusių jam kelią. Viešojo Sąjūdžio veikloje dalyvavo ir nemažas laisvųjų komunistų būrys. Sąjūdžio lyderiu tapo Vytautas Landsbergis. Garbė jam.

Savarankiškos LKP lyderiu pelnytai laikome Algirdą Brazauską. Garbė jam! LKP, jam vadovaujant, herojiškai nutraukė grandinę, kuri rišo prie TSKP. Visi matėme jos 20 suvažiavimą, kuris ją išlaisvino iš svetimos priklausomybės. Matėme A. Brazausko keliones į Maskvą ir užjausdami jautėme Jį, apsupat priešingų akių ir jėgų.

Taip LKP pasidarė reikšminga jėga kelyje į Nepriklausomybę. Nemeskime jai po kojom akmenų ir nebūnokime ant jos vien dėl to, kad ji vadinasi komunistine. Toks partijos vardas gelbsti jai kovoti su tam tikromis priešingomis Lietuvos Nepriklausomybei jėgomis.

Gerbiameji Vytautai Landsbergi ir Algirdai Brazauskai arba Algirdai Brazauskai ir Vytautai Landsbergi, su pagarba ir meile kreipiuosi į Jus - eikime visi vieningai Lietuvos keliu, užmiršę nuoskaudas, jei jų iš kurios nors pusės buvo“.

Paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, užsienio spauda bei radijas labai atsargiai vertino šį įvykį. Antai Kanados laikraštis „Klob end meil“ 1990 m. gegužės 14 d. straipsnyje „Lietuva: pernelyg toli, pernelyg greitai?“ rašė, jog visi klausimai, susiję su atsiskyrimu vertėtų aptarti... Prezidentas (taip dokumente) Landsbergis žiūri į tai pernelyg drąsiai dėl galimo pavojaus... Nei viena Europos šalis negali ignoruoti dargi mažumos žmonių teisių...

Sunku sukurti demokratinę valstybę, jeigu visi įstatymai, turintys galią šiandien, praras savo jėgą rytoj... Laikraštis nurodo, jog Lietuvos skubotumas gali sužlugdyti

visų trijų Pabaltijo respublikų pasiektus iškovojimus.

JAV „Niu-jorktaims“ laikraštis tų pačių metų gegužės 22 d. rašė, jog Lietuvos atsisakymas pristabdyti Deklaraciją dėl nepriklausomybės paskelbimo gali pakenkti būsimam aukšto lygio prezidentų Bušo ir Gorbačiovo susitikimui. Tai, žinoma, nepadėtų Lietuvos nepriklausomybės reikalui dėl galimo šių lyderių pozicijų skirtingumo.

Buvęs JAV pasiuntinys Tarybų Sąjungoje Kennen paragino JAV administraciją blaiviai pažiūrėti į šį klausimą. Žinoma, reikia susilaikyti nuo kišimosi į šiuo metu vykstančius procesus, o ypač tarpnacionalinių santykių klausimu.

1990 m. gegužės 24 d. Danijos spaudoje Raudonasis kryžius pranešė, jog Lietuvai ir Latvijai nereikalinga medikamentinė pagalba. Prie tokios išvados priėjo Raudonojo kryžiaus pasiuntiniai pabuvoję šiose respublikose.

Generalinis sekretorius Peterson pareiškė: „Mes akivaizdžiai pamatėme, jog trūksta daugelio kitų vartojimo prekių. Tačiau ši situacija tęsiasi jau daugelį metų. Dėl tarybinės blokados padėtis nepablogėjo. Todėl nėra pagrindo teigti apie tariamą aštrią situaciją“.

1990 m. gegužės 27 d. TASS pranešė, kad viename renginyje, vykusiam Vakarų Vokietijoje, Berlyno katalikų forume K. Prunskienė pareiškė, kad Lietuva pasiryžusi derėtis su TSRS vyriausybe, konkrečiai kariniais klausimais ir dėl tarybinių piliečių gyvenančių Lietuvoje. Tačiau atsisakyti Deklaracijos dėl nepriklausomybės paskelbimo negalime. Parlamentas negali priimti tokio sprendimo ir ignoruoti tautos valią.

Palietus būsimą Tarybų Sąjungos-JAV aukšto lygio vadovų susitikimą, K. Prunskienė pareiškė, jog laukiame lietuvių tautos palaikymo. Ir jeigu susitikimo eigoje nebus atsakyta į šį klausimą, tai bus suprasta kaip pritarimas tiems, kurie sugalvoja blokadą.

Pokalbis su Vakarų Vokietijos Berlyno kancleriu G. Koliu neįvyko, nes Kolis nebuvo pasiruošęs atsakymams į žurnalistų klausimus (LYA, F. 17626, Ap. 1, B. 24, L. 33-34).

Anglijos laikraštis „Deili telegraf“ gegužės 25 d. pranešė, kad Latvijos, Lietuvos ir

Estijos atstovai užmezgė ryšį su viena Britanijos kompanija, kuri gamina valstybinius apdovanojimo ženklus. Minėtų respublikų atstovai domėjosi ar negalima būtų užsakyti ikikarinio laikotarpio ordinų ir medalių bei naujų ženklų pagaminimo. Anglijos firmos vadovai atsisakė atlikti tokį užsakymą, motyvuodami šių respublikų politiniu nestabilumu.

„Vašington post“ gegužės 25 d. laikraštys išsakyta nuomonė, kad Lietuvai atsisakius pristabdyti nepriklausomybės paskelbimo Deklaracijos veikimą, įstrigo tolimesnis Pabaltijo respublikų judėjimas nepriklausomybės link.

1990 m. gegužės 24 d. Bučas savo interviu telekompanijai „Bi-bi-si“ pripažino, kad egzistuoja tam tikra įtampa dėl Pabaltijo respublikų. O TASS gegužės 26 dienos pranešime pažymima, kad JAV prezidentas penktadienį pasirašė įstatymo projektą dėl papildomų asignavimų einamais finansiniais metais 4,4 mlrd. dolerių. Galutiniame projekto variante buvo išbrauktas pasiūlymas skirti 10 mln. dolerių naujo pastato statybai JAV atstovybei Lietuvoje. Gegužės 28 d. TASS'o pranešime nurodoma, kad agentūra „Asošiten pres“ ir kompanija „Nilia Dženeral“ atliko visuomenės apklausą. Greta kitų klausimų buvo pasiūlyta išsakyti savo nuomonę dėl įvykių Pabaltijyje. 46 % apklaustųjų nurodė, kad Lietuvai reiktų atsisakyti nuo savo paskelbtos nepriklausomybės Deklaracijos ir pradėti šiuo klausimu derybas su Tarybų Sąjunga, 31 % pasisakė, kad lietuviams reikia laikytis paskelbtos nepriklausomybės Deklaracijos (LYA, F. 17626, Ap. 1, B. 2424, L. 19).

Pažiūrėkime į kai kuriuos akcentus „Amerikos balso“ tik keliose laidose, pralinkus pusmečiui. 1990 m. gruodžio 14 d. šis radijas pranešė apie Lietuvos ministrės pirmininkės vizitą Suomijoje. Suomijos laikraštis „Helsingin sanomat“ pranešė - pažymi radijo korespondentas, kad šalyje besilankanti Lietuvos ministrė pirmininkė Kazimiera Prunskienė yra nusivylusi Suomijos oficialių asmenų laikysena Pabaltijo šalių atžvilgiu.

Tęsinys kitame numeryje

Iš Baltarusijos katalikų bažnyčios istorijos

Arkivyskupas Edvardas Kiselis – pirmasis Balstogės metropolitas

Minint ganytojo ir pamišio 90-ąsias gimimo metines

Aleksandras ADAMKAVIČIUS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 10

1993 metų rugsėjo 28 dieną 21 valandą iškeliavo į Amžinąją Karalystę.

Laidotuvės vyko 1993 metų 30 dieną Katedroje. Atsisveikinimo mišiose dalyvavo 27 vyskupai ir 253 kunigai. Taip pat dalyvavo Baltarusijos Katalikų Bažnyčios vadovas arkivyskupas Kazimieras Sviontekas (dabar – kardinolas). Noriu pacituoti jo žodžius, pasakytus atsisveikinant su arkivyskupu Edvardu Kiseliu.

Činia apie čviesaus atminimo Edvardo Kiseio, pirmojo Balstogės metropolito, mirtį mane pasiekė, kai aš lankiausi rytinėje Vitebsko srities dalyje. Nepaisant to, kad buvau toli, mano čventa pareiga buvo atvykti į Balstogės katedrą ir dalyvauti, atiduodant paskutiniąją pagarbą mirusiam Arkivyskupui.

Baltarusijos Katalikų Bažnyčios, vyskupų, kunigų, Minsko-Mogiliovo arkivyskupijos tikinčiųjų, Gardino, Pinsko vyskupijų, sudarančių Minsko – Mogiliovo metropoliją, vardu žemai lenkiu galvą prieš karstą, kuriame ilsisi arkivyskupo Edvardo palaikai. Tegu bus leista pagarbiai nusilenkti Tau, brangus ir neužmirgtamas arkivyskupu, nuo tolimo, bet Tavo gimto krašto, nuo Breslaujos – Gluboko žemės, nuo Naujojo Pogosto, kur tik kelias savaites perskaičiau Tavo nuostabius žodžius, skirtus šios bažnyčios 400

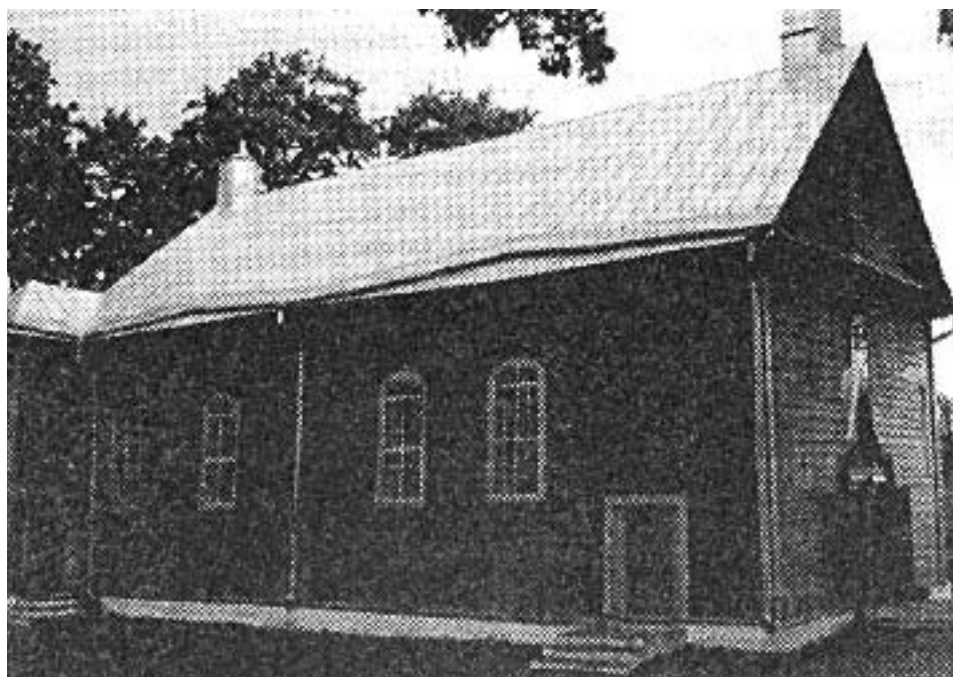

Aukštosios Teologijos profesoriai ir Vilniaus seminarijos kunigai apie 1930 m. Iš k.: P. Kraujalis, P. Nowicki, A. Cichoński, Cz. Folkowski, J. Uszyło, K. Lubianiec, J. Świrski, B. Wilanowski, L. Puciata.

metų jubiliejui. Lenkiuosiu nuo Polesės sostinės Pinsko, nuo gimnazijos, kurioje Tu kažkada mokeisi ir ne kartą prisimindavai ją, kai mes susitikdavome. Pagarbiai lenkiuosiu nuo miesto prie Nemuno Gardino, kuriame Tu dažnai buvodavai ir kuriame palikai dalelę savo čirdies.

Šv. mišios gimtojoje bažnyčioje.

Naujojo Pogosto bažnyčia.

Arkivyskupas E. Kiselis su abp.T. Kondrunievičiumi prie tėvo Franciškaus Kiseio kapo.

Ir čiąndien, prie Tavo karsto, kitoje sienos pusėje prie Bugo – dėkojame Tau, kad buvai kartu su mumis pačiais sunkiausiais momentais. Tavo čirdis, kuri mylėjo visą bažnyčią, sosto kupina meilės vyskupijai, patikėtai Tau Apaštala, buvo perpildyta meile tikintiesiems Rytuose. Nerandu žodžių, kai Tau padėkoti nuo savęs, brangusis Arkivyskupu. Tu buvai vienas iš konsekruotojų mano įšventinimo vyskupu metu Pinsko katedroje. Ar galėjau aš tada pagalvoti, kad aš su Tavimi atsisveikinsiu čia, Balstogės katedroje?

O Dieve, nežinomi Tavo keliai! Ir mums telieka pasakyti viena... Teįvyksta Dievo valia.

Ir dar, brangus arkivyskupu.

Vyskupų ir kunigų vardu pažadu ir prisiekiu Tau, kad eisime tavo keliu ir būsime visa širdimi atsidavę Baltarusijos bažnyčios reikalui, kad stengsimės viską dayti taip, kaip tai mokėjai daryti Tu: sujungei religinius ir nacionalinius dalykus. Mes čiąndien tai patvirtiname ir įvykdysime.

O dabar atsisveikinant. Kai Tavo siela sklandys Amžinybėje, tegu dažniau aplanko gimtąsias vietas. Ir tegu Tavo amžinajame sapne kuo dažniau sapnuojasi gimtoji Tėvynė. Sudie, arkivyskupu! Iki susitikimo Amžinybėje!

Iš tikrųjų arkivyskupas Kiselis jautė ypatingą meilę savo gimtajam kraštui, apie kurį

dažnai rašydavo savo dienoraštyje. Pabaigai noriu pateikti dienoraščio citatą, skirtą gimtųjų vietų atminimui.

Aplankiau Naujojo Pogosto kapines, kuriose ilsisi mano tėvas. Kapas sutvarkytas, apsodintas gėlėmis. Su didžiu jauduliu atsiklaupiau pasimelsti, o atmintyje iškilo ramus, susimąstęs šeimos rūpintojas. /.../ Apsilankiau Jundilove, nuvažiavau prie savo gimtojo namo. Dabar ten gyvena šeima, atsikėlus iš kitos vietos. Namas liko toks pat, tik ūkinių pastatų jau nebėra. Auga tėvo sodas, taip pat ir medžiai, pasodinti mano rankomis. Atsigėriau vandens iš šulinio, paragavau vaisių iš sodo. Aplankiau čerą, vaikiškų šėlionių po pamokų vietą: maudymosi vasarą ir slidinėjimo žiemą. Atmintyje išplaukė nerūpestingos vaikystės metai, ir širdį užplūdo jaunystės ilgesys.

Vertė Nijolė ROMAŠKIENĖ

Literatūra

1. Lietuvos bažnyčios enciklopedija. V. t.
2. Adamkovič A. Ich pamiatajuc sciény sviatyni. Sviatar i pis-miennik // A. Adamkovič, A. Rajčonak, U. Liaskoški. Hermanavičų. Pastavy. Sumezža. 2006. S. 79-82
3. Adamkovič A. Haloūny kryteryj - sumliennasc // Nača viera. - Nr. 1. - 1998. - S. 19-21
4. Arcybiskup Edvard Kisei. Pierwszy Metropolita Białostocki. Pod red. Ks. Tadeusza Krahela. Białystok. 1994
5. Ks. Tadeusz Krahel. Ćwicze w służbie Kościoła // Słowo. Dziennik katolicki. 14 lutego 1993 r. St. 7-8

Apie būta laiką...

Prof. Bronius GENZELIS, Vilnius

Atkelta iš 1 p.

Beveik visi kiti buvo baigę vidurines mokyklas aukso ar sidabro medaliais, be jų įstoti buvo beveik neįmanoma. Stojimui nereikėjo jokių charakteristikų. Svarbu, kad tik elgesio pažyminis būtų „labai gerai“.

Ketvirtadalis Maskvos universiteto filosofijos fakulteto studentų buvo iš taip vadinamų socialistinių šalių. Maišėsi ir vienas kitas Vakarų Europos komunisto ar socialisto vaikas. Tai buvo N. Chruščiovo ėjimo į valdžią laikmetis. Visur jautėsi įtampa ir baimė: kas bus? Mano studijos sutapo su laikotarpiu, kai Maskva tapo atviresnė. Maskvos universitete plačiai šnabždėtasi apie Stalino nusikaltimus ir laukta, kas bus toliau. TSKP XX suvažiavimas sujaukė nusistovėjusią tvarką. Daugiausiai problemų turėjo TSKP istorijos dėstytojai. Jie buvo tiesiog vejami iš auditorijų. Pagarboje buvo filosofijos istorijos profesūra. Gerbiami buvo ir estetikos, psichologijos dėstytojai. Nežinau, kaip jiems pavyko išlaikyti sveiką protą ankstesniais laikais. Todėl ir aš įnykau į filosofijos istorijos studijas.

Pirmame kurse gyvenau viename kambaryje su vengru Imre Tokač, vėliau įsijungusiu į sukilėlių eiles. Pirmame kurse įsivėliau į visuomeninę veiklą. Maskvos universitete visos visuomeninės organizacijos buvo bendros (dėstytojų, studentų, techninių darbuotojų). Kiekviena gruputė stengėsi prastumti savo kandidatus. Aš dar nespėjau priklausyti jokiai gruputei. Žodžiu, neutralas tapau profsąjungos veikėju – atsaikingų už kult-masinių darbą fakultete, tai leido užmegzti plačius ryšius su kitų aukštųjų mokyklų studentais ir dėstytojais. Susidraugavau su islandu Arnoru Hanibalsonu, kuris palaikė ryšius su Šiaurės šalių kairiųjų, tarp jų komunistų partijų veikėjais. Žiniomis, kas jose darėsi, dalinosi ir su manimi. Taigi, buvau pakankamai informuotas, kas vyksta imperijoje ir už jos ribų.

1956 metais prasidėjo visuotinis studentų bruzdėjimas, jo akis - lenkai ir vengrai. Vokiečiai, rumunai, čekai dairėsi. Kai kurių vardai išblėso iš atminties. 1994 metais, būdamas parlamentinėje stažuotėje, Stokholmo universitete sutikau studijų draugą lenką, kuris vadovavo to universiteto Filosofijos departamentui. Pasirodo, jis iš Lenkijos pasišalino 1968 metais, vedė švedę, tapo Švedijos piliečiu.

1956 m. Maskvos aukčtosiose mokyklose pradėjo kurtis įvairūs savaveiksmiai studentų būriai, net bandyta streikuoti. Įsikūrė Maskvoje studijuojančių studentų iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos „Balticum“ klubas. Pirmą susibūrė lietuviai, vėliau estai ir latviai. Šiandien negaliu tiksliai pasakyti, kam pirma šovė mintis tokį klubą įsteigti, bet neabejotinai tokia mintis kilo Maskvos universitete. Tam psichologiškai turėjo įtakos ir lenkai, ir vengrai. Kai kurie iš jų dalyvaudavo mūsų renginiuose, kaip ir mes jų. Klubo veikloje dalyvavo apie porą šimtų studentų.

„Balticum“ buvo du lygiai: vieniems rūpėjo valstybingumo atstatymas, tiksliau: daug buvo diskutuota dėl Pabaltijo Federatyvinės Socialistinės Respublikos sukūrimo (imponavo Jugoslavijos modelis). Nežinau, kaip kiti, bet aš mažiau apie „socializmą su žmogišku veidu“, nors tada tokio termino dar nebuvo apivartoję. Apie tai daug diskutuota su Romualdu Grigu, Akvile Gureckytė (po studijų ji įsidarbino Klaipėdoje, kiek girdėjau ten ištekęs, po to nutruko su ja ryšiai), Gyčiu Vaitkūnu, Romu Dapkumi, latviais Jūris Prikulis, Knutu Skujininku ir keliais kitais bičiuliais, estais. Aš, R. Grigas ir A. Gureckytė buvome išrinkti į pirmąją „Balticum“ valdybą (iš kiekvienos šalies po

trys)¹. Plačiai aptarinėti Vengrijos įvykiai, galimi mūsų tolimesni veiksmai, ieškota kontaktų su Vilniaus ir Kauno studentais.

Karštais Vėlinių pėdsakais Vilniuje pasirodė Vytauto Rinkevičiaus apysaka „Studentai“, kurią skubiai su Arnoru Hanibalsonu išvertėme į islandų kalbą (ekspromtu ač verčiau į rusų, o jis čia pat į islandų). Mes ją vertėme laisvai, surevoliucindami turinį. Deja, Arnorui jos išleisti nepavyko (dabar vienas kompiuterinis vertimo egzempliorius saugomas Lietuvos valstybės naujajame archyve). Arnoras žinojo mūsų siekus ir stengėsi mums pagelbėti. Čia ir atsakymas, kodėl Islandija pirmoji pripažino Lietuvos nepriklausomybę. Artimai bendravau su italų komunistu Alberto Sandreti, kuriam, atvykus į Maskvą, sužlugo jo ankstesnis Tarybų Sąjungos įvaizdis. Visi mes buvome už socializmą, bet ne u□ tą, apie kurį mums per paskaitas kalbėta.

Po Vengrijos revoliucijos sutriuškinimo Maskvos universitete prasidėjo valymas. Saugumas susidomėjo „Balticum“ veikla. Iš kelių bičiulių išgirdęs, kad manimi domisi KGB, nutariau laikinai pasiūlyti i□ Maskvos. Prisipažinsiu, bijojau, jog gali išryškėti mano draugystė su I. Tokač, juo labiau, jei išryškėtų, kad 1956 m. gegu□y buvau susitikęs su būsimu Vengrijos sukilimo kariniu vadovu Pal Moleter, mano likimas galėtų būti liūdnas... Sugalvojau, kaip laikinai pasiūlyti i□ Maskvos.

Kadangi mano santykiai su fakulteto vadovybe ir kolegomis buvo geri, pradėjau jiems skystis savo „sunkia materialine padėtimi“. Man buvo leista studijuoti pagal laisvą grafiką ir dirbti Lietuvoje. Gavęs puikią Maskvos universiteto charakteristiką, 1956 m. gruodžio mėn. buvau „išrinktas“ Trakų rajono komjaunimo komiteto sekretoriumi. Tačiau komjaunuoliška mano karjera greitai nutruko. Viešai buvau apkaltintas religinių švenčių šventimu, nors i□ tikrųjų aš ir tuometinis rajono švietimo skyriaus vedėjas (dabar jo pavardės neprisimenu) susilaukėm nemalonių u□ mokinių tėvų raginimą leisti savo vaikus į lietuviškas mokyklas. Truputį pabuvojęs žurnalistu, susikauptau studijoms, kurias baigęs, buvau paskirtas į Šiaulius.

Sutvirtėjęs, apgynęs filosofijos kandidato disertaciją (dabartinį supratimą, daktaro), pradėjau reikėtis. Čiandien daug kuriama mitų apie reikalavimus disertacijoms (turime matyti aiškią takoskyrą tarp

stalinizmo ir vėlesniųjų laikų). Aš pats pasirikau studijas, račiau apie 1863-1864 m. sukilėlių ir aušrininkų ideologiją. Rašiau tai, ką galvojau.

Konjunktūros galima buvo išvengti. Taip aš citavau K. Marksą, F. Engelsą, V. Leniną tam, kad jų citatomis galėčiau apginti lietuvių tautinį judėjimą. Į šiuos mano veiksmus atkreipė dėmesį „Komunistas“, 1973 metų rugpjūčio numeryje pareiškęs: „B. Genzelis manipuliuodamas marksizmo-leninizmo klasiškų citatomis siekia pateisinti buržuazinius nacionalistus ir revizionistus“. □inoma, po tokio rašinio bandyta mane „auklėti“. Be abejo, negalėjau siekti jokios administracinės karjeros. Bet jeigu jos nesieki?...

Nesinori kartoti tai, ką jau esu rašęs kitur. Prisiminsiu, kas liko u□ kadro. Tiek prad□ioje Istorijos institute, tiek Vilniaus universitete nesunkiai aklimatizavausi. Po aspirantūros nuo 1964 m. dėčiau visuotinę filosofijos istoriją filologams ir istorikams, buvau parengęs fakultatyvinį Lietuvos filosofijos istorijos kursą psichologams, bet jį skaičiau vos kelis metus. Rengiau lituanistams *Lietuvos kultūros istorijos* kursą. Po prof. J. Lebed□io mirties čis kursas buvo išbrauktas iš programos.

Pravertė vos pusės metų mano □urnalistinio darbo patirtis. Puikiai žinojau, kas yra cenzūra ir kokios galimybės ją apeiti. Daug rašiau „Mokslui ir Gyvenimui“, „Tarybinei moteriai“, „Kultūros barams“, „Komjaunimo tiesai“. Niekada neračiau to, ko negalvojau, bet ne viską, ką galvojau. Nevengiau ir Ezopo kalbos. Prie tokių rašinių priskirčiau „Fašizmas, jo principai ir ideologija“, parašytą TSRS įsiveržimo į Prahą proga, paskelbtą „Komjaunimo tiesoje“ (1968 m. rugpjūčio 31 d.). Rašiau taip, kad ryškėtų paralelės su įvykiais imperijoje.

Susidariau aiškią nuomonę apie tuometinius žurnalistus: su vienais („Tarybinės moters“ skyriaus vedėja lietuviška Agata Kristi - Birute Mackonyte, „Komjaunimo tiesos“ redaktoriaus pavaduotoju Kęstučiu Demskiū) analizavome, kaip galėtume prisidėti prie Lietuvos valstybingumo atstatymo, kad taip atsitiks, mums nekilo abejonių, tik kada, su kitais - V. Chadzevičium - „Komjaunimo Tiesos“, vėliau „Vakarinųjų naujienų“, „Kultūros barų“ redaktoriumi, Juozu Baldausku - „Mokslo ir gyvenimo“ redaktoriumi), kaip apsaugoti lietuvių kultūrą nuo rusifikacijos. Visi jie buvo kritiškai nusiteikę

prieš esamybę, išskyrus B. Mackonytę, buvo TSKP nariai.

Bendravimas su Birute išplėtė mano akiratį apie Tarpukario padėtį. Jos tėvas Rapolas buvo senas vilnietis, nepaprastai įdomus ir apsišvietęs žmogus. Jis lenkmetyje vadovavo „Vilniaus balsui“, ragavo Lenkijos politinio kalinio duoną. Vokietmetyje tęsė savo žurnalistinę veiklą. Viename esesininkų laikraštyje, aptikęs lietuvių „natūralizacijos planą“ išvertė jį į lietuvių kalbą. Už ką atsidūrė pagarsėjusiam Štuthof lageryje, iš kurio išvadavo rusai. Sužinoję, kad jis vokiečių okupacijos metais redagavo laikraštį, čie pasodino Rapolą į kalėjimą... Jis mėgo pasakoti trijų rūšių okupantų kalėjimų ypatumus.

Negaliu sutikti, esą tada visi okupacijos meto spaudos darbininkai tik ir svajojo kaip įsisteikti okupantams. Jei taip būtų, koku būdu Sąjūdžio laikais spauda būtų staiga persiorientavusi?

Nekartą su R. Ozolu, K. Demskiū susėdavom prie kokios upės ar ežero ir svarstydavome, ką čia nuveikus, kaip sureaguoti i□ tą ar kitą imperijoje vykstantį procesą?

Kaip atsakas i□ tuos klausimus, „Komjaunimo tiesoje“ atsirado pastovi rubrika „Jaunojo mąstytojo universitetas“ su peledžiukės emblema, kurį vedė R. Ozolas. Skaitytojas galėjo pastebėti, kad šio skyrelio autoriams svetima konjunktūra. Šias tradicijas pratęsė V. Chadzevičius, tapęs „Vakarinųjų naujienų“, redaktoriumi, juose įsteigė skyrelį „Pažink save“, kuriam medžiagą rengiau. Supeled□iu ke leidome ir seriją „Iš filosofinio palikimo“ ir kitus „Minties“ leidyklos leidinius. Nežinau, ar partiniai funkcionieriai pastebėjo tą suderinamumą, ar ne.

Spausdintų straipsnių pagrindu Vilniaus universiteto spaustuvė 1978 metais išleido „Lietuvių filosofijos istorijos bruožus“ - pirmąjį bandymą sistemiškai pateikti Lietuvos filosofiją nuo seniausių laikų iki pastarųjų dienų. R. Ozolas paskelbtų straipsnių pagrindu išleido knygą „Pasakojimai apie filosofus ir filosofiją“ (1988). Ač, pagal račytus „Mokslui ir gyvenimui“ straipsnius, parengiau monografiją „Paribio kultūra“ (1989), o „Komjaunimo tiesai“, „Tarybinė moteris“, „Mokslas ir gyvenimas“ - „Esė apie mąstytojus“ (1986).

Abėjoju, ar tą apybraižą galėčiau išleisti, jeigu jos dalyje jau nebūtų paskelbtos periodikoje, nes knygoje kalbama tik apie mąstytojus, kurie nebijojo skelbti savo idėjų, rizikuodami savo padėtimi, laisve, net gyvybe. Skelbti straipsniai pasiekdavo daugumą Lietuvos žmonių, nes minėtų leidinių tiražai pasiekdavo iki 400 tūkstančių. Laikraštinių manymų, tokie straipsniai labiausiai domino skaitytoją (jie pratinosi prie laisvėjančio žodžio).

Tęsinys kitame numeryje

Antano Vivilskio Trijų kryžių paminklas Vilniuje 1916 m. Sovietmečiu susprogdintas. 1989 m atstatytas. Jono ČESNAVIČIAUS nuotr.

Lietuvių tautinis identitetas G.Beresnevičiaus esė

Lietuvių tautinis identitetas. Tapatybė. Tautinio identiteto tema – gatvėje, traukiniuose, fotografijoje, literatūroje, dailėje. Vėl tautinis identitetas. Vėl menas.

Ar sekam Lietuvos politinį, kultūrinį gyvenimą? Ne. Taip. SEKAM- perkam knygas ir imam jas iš bibliotekos, užmiegam ant knygų- skaitant pasaulis įdomiai atsiveria iš kultūrologinių pozicijų. NESEKAM- atsiraitoję geltonas rankovės, nuogom blauzdomis gulim valty ir žiūrime į debesis, oranžinė pievoj atspindim dangų.

Dažnai miegam po atversta knyga, ant atverstos knygos? Užmigau. Po G. Beresnevičiaus knygom. Kelionė į knygą iš gatvės. Mano darbo tikslas- išanalizuoti ir jums atskleisti, kaip reiškiasi tautinis identitetas G.Beresnevičiaus esė. Ypatingas dėmesys skiriamas esė “Barbaras”, eseistikos rinktinėm “Vilkų saulutė”, “Imperijos darymas”. Nuošalėje paliekame jo romaną ir jo kitus literatūrinius tekstus, nes tokio pobūdžio darbe yra neįmanoma to aprėpti. Kodėl tyrimo medžiaga pasirinkau esė? Eseiistika patogi skaitytojui, keliamos jam artimos problemos ir jis provokuojamas atsakyti į esė keliamus klausimus, esė skaitytoją “pagauna” pirmu sakiniu taip, kad jis neatsitraukdams perskaito visą tekstą. Pirmiausiai išsikelkim klausimus, kodėl yra svarbus tautinis identitetas? Kodėl apie jį reikia (ne)kalbėti?

G. Beresnevičius- religijotyrininkas, eseistas- daug kalba lietuvių savipratos, saviidentifikacijos ir tautiškumo klausimais. Šiame kontekste įdomu ir prasminga pažvelgti į Beresnevičiaus tekstus.

Susidūrę su G.Beresnevičiaus tekstu, susiduriame su įvaizdžiais, kurie apibūdina tikrąjį lietuvių: barbaro, rūpintojėlio įvaizdžiai.

Pasak Beresnevičiaus, lietuvių tautiniame charakteryje slypi veržlus barbaras. Įdomu tai, kad autorius apie lietuvių kaip barbarą kalba didžiudamasis, deklaruodamas, jog šią savybę reikia saugoti, o tuos, kuriems pavyko išlaikyti barbariškumą iškelia aukščiau ciliinio žmogaus. Tačiau koks barbaro įvaizdis pasaulyje? Senovės Graikijoje barbarais vadino svetimšalius, kurie nemokėjo graikų kalbos ir nepažinojo graikų kultūros, Senovės Romoje barbarais vadino imperiją puldinėjusias tautas. Žiūrėdami į istoriją, matome, jog barbaras apibūdina tamsų, žiaurų, nevertinantį kultūros vertybių žmogų.

Kitų tautų literatūroje lietuvių buvo minimi kaip barbarai, nes renesanso epochoj gimė idėja- tas, kas ne krikščionis, tas barbaras, tas, kas ne romėnas- tas barbaras. Prie lietuvių- barbaro įvaizdžio pirmasis prisidėjo 1523 metais Mikalojus Husovianas parašęs „Giesmę apie stumbrą“- Stumbro vaizdas, žiaurumas, stumbro sužmoginimas, medžioklė (kova neriteriška, šaudo bet kur, iš bet kur, o tai susirinkę pažiūrėti išsipusčiusios damos), miškai, natūralistinės scenos (trykšta kraujas). Europai tai yra barbariška, nereikia ir žiaurių scenų, jiems užtenka mūsų gamtos- didžiausios žemės, derlingos pievos, medus, miškai. Jie tiki, kad kokia gamta, tokie žmonės, o iš gamtos jie sprendė, kad mūsų tauta yra gausi, aistringa ir karinga- toks buvo vienas pirmųjų Lietuvos pristatymų.

Barbaro įvaizdis daug ką pasako apie mūsų tautinį identitetą. Dauguma iš neviltingos, savimonės stygiaus ar identiteto krizės pabėga į užsienį. Galime pastebėti, jog ir šiandien apie lietuvių užsieniečiai susikūrę barbaro mitą- laukinis, necivilizuotas žmogus. Autorius formuoja savo barbariškumo sąvoką: karingas, pagoniškas, klastingas, žemdirbio kultūros žmogus.

Autoriaus pastebi, jog šiandien mūsų

visuomenė gėdijasi barbaro vardo. Jei anksčiau nemėgdžiojome graikų, buvome pagonys ir dėl to buvome apšaukti barbarais, tai šiandien visaip mėginame išvengti šio savo įvaizdžio: „*Masinė kultūra atvirai pagrįsta mėgdžiojimu...Reklama siūlo gyvenimo būdą, kurį derėtų mėgdžioti, tai irgi barbarams tinkas žanras. Gyvenk kaip visi, nusipirk „Volvo“.* Jei neišgali „Volvo“, nusipirk „Pampersų“ ir tavo užpakaliukas bus kasdien švelnus....“ Autorius savo ironija deklaruoja mintį, jog per daug prisijungėme prie masinio srauto, o prisijungdami prie srauto, žmogus pradeda galvoti vienodai ir nebežino, ką iš tikrųjų galvoja ir jaučia apie vieną ar kitą dalyką. Savo tekstuose G. Beresnevičius “barbariškiems” bruožams suteikia teigiamą atspalvį.

Dar vienas barbaro bruožas- klajūniškos laisvės ilgesys, poreikis judėti, keisti vietą. Taip G.Beresnevičius bando paaiškinti didelį lietuvių emigracijos skaičių.

Ir pagaliau- nacionalinio charakterio bruožas. Koks jis, tikrasis lietuvis? Beresnevičius čia pasitelkia rūpintojėlio vaizdinį: „*Susirūpinęs Kristus rūpintojėlio pavidalu. Kitos tautos Kristų vaizduoja kenčiantį ant kryžiaus ar teisiantį, rūstaujantį (rečiausiai- prisikeliantį). Kristus įsivaizduojamas arba kaip pasyvus kenčias, arba aktyviai veikiantis, o mūsų rūpintojėlis- tarpinėje būklėje. Jis sėdi ir rūpinasi.* „

Čia atsispindi lietuvių charakteris. Lietuvis irgi dažnai sustingsta it medituotų, tai grožinės literatūros ir svetimšalių pastebėjimas,- „mašlus“, „susimąstęs“ lietuvis.

G. Beresnevičius savo esė “Nacionaliniai charakterio bruožai” lietuvių vertina kaip suvalkiėtį, žemaitį, aukštaitį, dzūką ir pagal šias grupes skiria tam tikras charakterio savybes. Pasak jo, jei būtų įsivyravę žemaičiai, Lietuva būtų pražuvus dėl kietasprandiškumo, įsivyravus dzūkams būtų daug narsos, garbės, sugebėjimo jausti, bet nebūtų planavimo ir strateginio mąstymo, jei būtų įsivyravę suvalkiečiai, Lietuva būtų tapus racionaliai skaičiuojančia vokiška provincija, įsivyravus aukštaičiams, Lietuva būtų tapus aukštaitiškai impulsyvi ir karšta. G.Beresnevičius nepaneigė visuomenėje nusistovėjusio stereotipinio mąstymo- žemaitis užsispyrėlis, suvalkietis “skūpus”, tačiau jis teigė, kad tik tai, skirtingi, priešingi charakteriai, išsaugojo, gynė mūsų tautos vienovę.

Vietoj išvadų.

Nors verta suabejuoti tuo, kuo seniai neabejojau. Dariau su draugais tokią “šypsenos akciją”. Einam per miestą išsišiepę ligi ausų visai nepažystamiems žmonėms ir skaičiuojam kiek atsakų gausim. Ir pasiūlė man nepažįstamas pračivis pasivaikščioti po miestą vienai ir pasidairyti aplink, kokių veidų sutiksiu. Graži susimąstius mergaitė išėjo į gatvę su juodu brolio nutįsusi megztniu, sesės per didelėmis kelnėmis ir sesės sportbačiais.Vos tik ją pamačius,ją pavadinau „mergaite juodom akim“.

Galim būti tylūs ir melancholiški. Reikia mokėti tylėti. Vakare pamačiau vyrą su moterim ir jų susivėlusia kate. Jos plaukai buvo ryškiai raudoni, o suknelė juoda ligi žemės. Vyras įbrido į vandenį, tylėjo apie kažką. Kokiam pasauly jie gyvena? Jie dalinasi savo klajoklišku gyvenimu, jai jis namai, jam ji. Aš jų nepažįstu, bet niekas man neįrodys, kad ji šiandien neruošė pietų jam ir jo dievams, o jis neužtiesė jų baltos staltiesės ant savo žirgo. Ar supratote, jog G.Beresnevičius bando įteigti, kokie mes esame saviti ir tai, ko kartais drovimės ir netgi bandome atsikratyti, tai vertybės, kuriomis turime didžiutis ir saugoti. Eikite ir Jūs pasivaikščioti. Tai nesudėtinga. Trys žingsniai pirmyn. Lengvai apsisukti ore.

Akvilė ŽILIONYTĖ

Lietuvos žydų bendruomenės konferencijos pareiškimas „Dėl pastaruoju metu padažnėjusių antisemitizmo ir ksenofobijos apraiškų Lietuvoje“

Lietuvos žydų bendruomenės (LŽB) konferencija reiškia gilų susirūpinimą dėl pastaruoju metu padažnėjusių antisemitizmo ir ksenofobijos apraiškų, nukreiptų prieš žydus ir kitas Lietuvos etnines grupes.

Būdami lojaliais Lietuvos respublikos piliečiais, nuosekliai palaikydami Lietuvos nepriklausomybę ir euroatlantinės integracijos procesus jaučiame pareigą atkreipti Lietuvos visuomenės dėmesį, kad antisemitizmas, diskriminacija ir bet kurios kitos nepakantumo tendencijos kenkia valstybės reputacijai. LŽB laiko savo pareiga išreikšti savo nuomonę:

1. Lietuvos žydai yra neatskiriama Lietuvos valstybės pilietinės visuomenės dalis. Kaip Lietuvos piliečiai mes manom, kad antisemitizmo ir ksenofobijos apraiškos, bandymai diskriminuoti piliečius dėl jų etninės priklausomybės kelia pavojų ne tik žydų ir kitoms tautinėms bendrijoms, bet ir Lietuvos valstybingumui.

2. LŽB vadovaudamasi savo įstatais gina ir gins žydų teises bei smerks bet kokias rasizmo, ksenofobijos ir antisemitizmo apraiškas Lietuvoje ir už jos ribų. LŽB reikalauja, kad atitinkamos valstybės institucijos patrauktų atsakomybėn asmenis, propaguojančius rasinę ir etninę neapykantą.

3. LŽB reiškia susirūpinimą dėl bandymo patraukti baudžiamojon atsakomybėn žymų istoriką, Holokausto tyrinėtoją, Izraelio armijos generolą Iechaką Aradą. Bandymai apkaltinti I. Aradą ir kitus partizanus antifašistus karo nusikaltimais, įvykdytais Antrojo pasaulinio karo metu, atrodo kaip valstybės bandymas revizuoti Holokaustą. Ypatingą tarptautinės bendruomenės susirūpinimą kelia valdžios bandymai persekioti antinacinio pasipriešinimo dalyvius kartu nereikalaudant atsakomybės iš karo nusikaltėlių – nacių kolaborantų.

4. LŽB mano, jog bandymas į naują Pilietybės įstatymo redakciją įtraukti

diskriminacines nuostatas, įtvirtinančias piliečių nelygybę prieš įstatymą dėl jų etninės priklausomybės, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. LŽB konstatuoja, kad nuosavybės grąžinimo ir pilietybės sutapatinimas prieštarauja civilizuotos demokratinės visuomenės principams.

5. LŽB kelia nerimą žydų bendruomeninio turto grąžinimo klausimas, sąmoningas šio proceso vilkinimas, atsakingų valstybės institucijų nenoras suprasti, jog restitucija tai galimybė nors iš dalies atstatyti istorinį teisingumą. Lietuvos žydų bendruomenės nariai rimtai susirūpinę statybomis Šnipiškių kapinėse ir skleidžiamais melagingais pareiškimais neva bendruomenė pretenduoja į kapinių teritoriją. Gaila, bet visu tuo naudojasi destruktivos jėgos, siekiančios sustiprinti antisemitines nuotaikas Lietuvoje.

6. Matydama akivaizdų kai kurių politikų ir valdininkų nenorą atitinkamai reaguoti į atvirai judofobinius demaršus, bendruomenė dėkoja visiems mūsų valstybės piliečiams ir nevyriausybiniams organizacijoms, pasmerkusioms skustagalvių ciseną ir kitas rasinės ir etninės neapykantos apraiškas.

7. 2009 metais Vilnius taps Europos kultūros sostine. Lietuvos žydų bendruomenė remia šią programą ir yra pasirengusi dalyvauti “Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009” renginiuose ir tapti šios programos partneriais. Tačiau tik įveikę antisemitizmą bei ksenofobiją, užtikrinę saugumą, galime tikėtis, kad 2009 metais Vilnius taps tikra Europos kultūros sostine, atvira visų tautybių ir tikėjimų žmonėms.

Pareiškimas priimtas 2008 m. gegužės 18 d. Vilniuje, Lietuvos žydų bendruomenės konferencijos, kurioje dalyvavo 25 Lietuvos žydų organizacijų delegatai.

Kontaktinis (-iai) asmuo (-enys):
Simonas Alperavičius pirmininkas
Lietuvos žydų bendruomenė Tel.: 2613 003
jewishcom@post.5ci.lt

Sajūdžio suvažiavime – nueitas kelias ir šiandienos aktualijos

Atkelta iš 1 p.

Su dainomis ir pakylėta nuotaika, tačiau su nerimu dėl Lietuvos ateities – taip po šventų mišių arkikatedroje ir po iškilmingo atminimo lentos atidengimo į Nacionalinį dramos teatrą rinkosi Lietuvos Sajūdžio 11-ojo suvažiavimo nariai. Kalbą sakęs Sajūdžio garbės pirmininkas Vytautas Landsbergis kvietė keistis ir imtis darbo, kad „sąžinių tuštėjimo metas“ baigtųsi.

Visuomeninė organizacija, prieš 20 metų – 1988-ųjų birželio 3-ąją – pradėjusi kovą už Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą, dabar vienija apie 3 tūkst. narių, praneša Lietuvos radijas.

Susirinkusiuosius į suvažiavimą pasveikino kardinolas Audrys Juozas Bačkis. Tarp garbės svečių – ir generolas Jonas Kronkaitis, Sajūdžio veteranas Bronius Genzelis, Tėvynės sąjungos pirmininkas Andrius Kubilius, keli Seimo nariai.

Suvažiavimo dalyviai ne tik prisiminė Sajūdžio įsikūrimą ir jo nueitą kelią, bet ir aptarė aktualias šių dienų problemas.

Sajūdžio garbės pirmininkas europarlamentaras Vytautas Landsbergis su ironija ir su nuoskauda apžvelgė Lietuvos nueitą kelią, nepasiektus tikslus, politikų klaidas, nesantį ką tarp žmonių, vertybių nebuvimą.

Sajūdžio tarybos pirmininkas Rytas Kupčinskas kaip didžiausią šios dienos skaudulį įvardijo infliaciją ir dėl to sunkėjantį žmonių gyvenimą. Kritikos kliuvo teismų sistemai, nuo žmonių nutolusiai valdžiai, švietimo, sveikatos reformoms. O į daugelio klausimą, ar Sajūdis reikalingas šiandien, atsakė, kad Sajūdis yra nuolatinis tautos judėjimas.

Lietuvos Sajūdžio įsikūrimo data laikoma 1988-ųjų birželio 3 d., kuomet Vilniaus mokslų akademijos salėje susirinkę 500 mokslininkų, intelektualų ir visuomenės veikėjų išrinko 35 žmonių iniciatyvinę grupę.

Steigiamasis Sajūdžio suvažiavimas įvyko tą pačių spalio pabaigoje.

Iš pradžių Sajūdis deklaravo kultūrinio atgimimo, demokratizavimo ir ekonominio savarankiškumo siekias.

Vėliau užėmė savarankišką politinę poziciją ir 1989-ųjų vasario 16-ąją viešai deklaravo, kad judėjimo pagrindinis siekis yra nepriklausomos Lietuvos atkūrimas.

Būtent Sajūdžio deputatų balsai Aukščiausioje Taryboje nulėmė Nepriklausomos valstybės atkūrimo akto priėmimą 1990-ųjų kovo 11-ąją.

www.delfi.lt

Lietuvių istorinis romanas

ALGIRDAS IŠJOJA Į DAUSAS

*Iš istorinio romano apie Lietuvą po Algirdo mirties***Vydas ASTAS***Tęsinys. Pradžia Nr. 10*

Šventaragio girelėje, plačioje erčioje jau sukrautas laužas, jau guli ant jo ištikimiausias mano tarnas, laisva valia panoręs iškelti kartu, širmas mano žirgas, mėgstamiausias šuva ir geriausias medžioklinis sakalas. Užkelia, paguldo ir mane šalia jų, su puikiausiais šarvais, su šveitriu kalaviju. Į vieną saują įspraudžia duonos, į kitą – pinigėlių. Prie galvos pastato tyro šaltinio vandens puodynėlę. Palei šonus deda kamanas, balną, lanką su strėlėmis, ietį, peilį, žirkles ir daug kitų dalykėlių. Visko, ko gali ir t e n prireikti.

Sutrimitavo, sugaudė ragai lyg į paskutinę medžioklę ar kovą. Apspītę laužą baltadrobiai kriviai iškėlė į viršų rankas. Nuščiuvusioje minioje aidi keistai virpantis, bet skardus krivių krivaičio, garbiojo Lizdeikos balsas, nukreiptas padangėn, miškan ir žemėn į dievų ausis:

- O aukštieji dievai! Meldžiamie Jūsų malonės! Priimkite Didžiojo Algirdo vėlę! (Oho, kada gi aš tapau didysis?) Atkelkite vartelius dausų šalelėn! Tuoj jis atjos pas jus, mis ant balto žirgo ir triskart pabels ietimi. Kaip beldė į aukštinus Kijevo vartus. Į galinjojo Černigovo vartus. Į Severų Naugardo, Briansko, Mcensko, Braclavo, Lucko, Vladimiro, Vitebsko ir daugelio kitų žymių miestų vartus. Ir visus juos atvėrė Didžiojo Algirdo ietis. Visi jie nusilenkė jo valiai ir pasidavė jo išmintingai valdžiai. Lietuva sustiprėjo ir išaugo dvigubai! Kai žvengė už vartų Algirdo žirgas, drebėjo Ryga, Daugpilis, Pskovas, Didysis Naugardas, Tverė ir net tolimoji Maskva! Nuo Baltijos ir Nemuno iki Dnepro ir Bugo plačiai skambėjo Didžiojo Algirdo vardas ir nebuvo jam lygaus!

(Na, jau nepergirk, nepergirk. Prisipažinsiu, šlovės troškimas man nebuvo svetimas, pavaldinių garbinimai, karalių sveikinimai medum tepė širdį, kėlė nuo žemės, ir dar godumas, taip, godumas suimti į savo rankas vis daugiau, daugiau... Ak, dėl Lietuvos, sakydavau, bet anaipatol ne visada būdavau tuo tikras. Kad Lietuva pakiltų iš ūkų, milžinu stotų! Visą Rusiją valdytų! Jei ne viena pati, tai kartu su Tvere, kartu su Julijonos gimine – Tverės kunigaikščiais. Tiklas buvo vertas kovos... Ką gi, sverkite dabar, lietuviai, Algirdo darbus blaiviai, be pagyrų. Iš pašalio aš kaip niekad aiškiai suvokiu, kaip viskas trapu, kaip laikina: ta šlovė, tos pergalės ir žemių prijungimai. Tavo sėkmė švytuoja sūpynėse, tai kyla – tada viskas sekasi, tai smunka... Kad ir kaip siekiau, nepaėmiau pagrindinio mūsų varžovo Rusioje – Maskvos, nors du kartus iki jos atėjau. Turėtume ją, visos rusų žemės mums lenktųsi. O kol gyvuos Maskva, neturėsime ramybės. Ko dar nepadariau - neišmušiau kryžiuočių iš Klaipeidos, esam be jūros. Nepasinaudojau gera proga išvyti juos iš Padauguvio, kai buvo sukilę lyviai. Ir dar daug kitko neįstengiau, deja, deja.)

O Lizdeika įkvėptai tęsė prakalbą:

- Algirdą gerbė Lenkijos karalius, totorių chanas, kryžiuočių ordino magistras, Romos popiežius ir Vokietijos imperatorius! Mažai priešu drįso susiremti su juo atvirame mūšyje, o kurie išdrįso, paguldė savo galvas. Oi kiek totorių kraujo tekėjo prie Mėlynųjų vandenų! (Totoriai minioje raukosi.) Kiek kryžiuočių krito Rudavos mūšyje! (Ordino pasiuntiniai perkreipė lūpas. Deja, daug iš to mūšio negrįžo ir mūsiškių. O kitą kartą per neatsargumą gavau nuo kryžiuočių į kaulus prie Strėvos upės.) O dievai, priimkite didį karvedį, išmintingą valdovą, ištikimą draugą, gerą vyrą ir dorą tėvą! (Ar pasiutai, Lizdeika, su tom pagyrom? „Kristau pasigailėk“, - šnabžda Julijona ir pradeda gausiai lieti jau, rodos, išverktas ašaras.) Tai Algirdo

dėka ne tik buvo apginta, bet ir suklestėjo tėvynė! Krašte įsivyravo taika ir teisingumas. Nebuvo dar nuo amžių tokio tarpusavio supratimo, dar daugiau – broliškos meilės, valdant valstybę. (Broliškai tai broliškai, bet brolių Jaunutį, susimokę su Kęstučiu, nuvertėm ir išvijom. Dėdė Teodorą pašalinau iš Kijevo, kurį atidaviau savo sūnui Liubartui, ten pakrikštytam Vladimirui.) Daugelį kartų Algirdui mėgino įpiršti svetimus dievus – prievarta, klasta ar vilionėm, - tačiau jis buvo nepalaužiamas (Todėl, kad laužė į visas puses vienu metu.), ir protėvių dievai buvo jam maloningi. O galingieji dievai! Būkite ir dabar maloningi Algirdo vėlei! (Būkite, būkite!) O mes melksimės už jį ir pasižadėkime tęsti jo žygius ir laikytis savųjų dievų. Meldžiamės ir pasižadame! (Na, tu jau per daug imiesi, seni Lizdeika, įpareigoji ateičiai Jogailą ir kitus!)

Vėl sutrimitavo ragai, o nuo pilies trinkelėjo patrankų – pirmųjų Lietuvos patrankų salvė. Minia krūptelėjo, iš plikų, permatomų dar ažuolų viršūnių klegėdami šūstelėjo išgąsdinti krankliai.

Šventa amžinoji ugnis, atnešta iš krivių krivaičio aukuro, lyžteli laužą. Iš pradžių lyg nenoromis jis pamažu įsideda, liepsnos kopia vis aukščiau, galiausiai apgaubia visą krūsnį. Girdi tik vis labiau įsigalinčios ugnies traškėjimą.

Dega Algirdas, dega jūsų viešpats, dega trisdešimt jo karaliavimo metų, dega jo šlovė, dorybės ir kaltės, dega jo viltys, kančios ir džiaugsmas, o Lietuva stovi ir žiūri šimtais akių į šėlstančią ugnį kaip užburta, be žado, sutrikusi, pašiurpusi, slegiama nerimo ir nežinios baimės. Yra dėl ko nerimauti ir ko bijoti, labai yra: tik ir laukę mano mirties iš visų Lietuvos pusių šiepia iltis plėšrieji žvėrys, galanda snapus ir nagus vanagai. Su Algirdu gal dega ir Lietuvos galybė, galbūt net laisvė. Prisiminkite šią akimirką, žmonės...

Kai viskas iki paskutinio kaulelio supleškės, pelenus sušluos į puodynę ir kur nors padėsę supils ant viršaus pilkapį.

- Štai ji, jo vėlė! - netikėtai sušuko krivių krivaitis, rodydamas ranką į viršų. - Štai joja per dangų ant savo žirgo, pasipuošusi šarvais, su sakalu rankoje! Sudiev! Keliauk sau sveika į dausas! Ir laimink mus čia žemėje, bet nebegrižk mūsų gąsdinti, ir pasveikink dausose savo tėvelius bei senelius, brolius bei seseris ir visus savo, o taip pat ir mūsų protėvius!

Sudiev visiems... Laiminu. O jūs, vaikai, darykit ne taip, kaip tėvelis darė, bet geriau, geriau...

Kęstutis užleidžia sostą Jogailai

Paėmę taures, visi nuliejo po šlaką vėlionio ir protėvių vėlėms ir kaip aidas murmėjo be jokios išraiškos, gal pavargę paskui Lizdeiką, ir čia vadovavusį visam ritualui: „Ramybės jums, vėlės, dausų šaly. Suteikit ramybę šiems namams ir visai šaliai“. Tada gėrė ir valgė. Buvo išalkę, sužvarbė, todėl sotinosi daug neprašomi, godžiai stvėrė mėsos luistus, triauškino kaulelius, pylėsi po antrą gardaus, maloniai kvepiančio midaus, alučio šnekučio, stebuklingai atrišančių liežuvių ir įžiebiančių akyse gyvai bėgiojančius žiburėlius. Pilies menėje tvyrojusią pakasynų tylą gangreit išblaškė garsėjantis šurmulyš.

- Na, susidaužkim, Jogaila, - pasiūlė sūnėnui iš dešinės sėdįs Kęstutis. Bala žino, ar tinka dabar į savo sūnėną kreiptis, kaip įpratęs, vardu, ar reikėtų jau sakyti „didysis kunigaikštis“. Dvariškiai ir visokie pataikūnai taip uoliai dabar lankstėsi, pamaldžiai kartodami „didysis kunigaikštis“, kad net koktu darėsi, nors Jogaila dar nėra patvirtintas ir

pripažintas didžiuoju, kol kas tik tėvo valia pareikšta, kurią, tarp kitko, girdėjo tik keli jo vaikai. Žinoma, Jogailą pripažins, bent jau tie, kurie atvyko ir čia sėdi, bet pirmiausia turbūt pasiklaus manęs. O kaip aš?... Nusiileisiu geruoju? Ar mėginsiu pareikšti savo pirmumo teisę: juk dabar aš - vyriausias iš brolių, Gedimino sūnų ir paveldėtojų. Nežinau, negaliu apsispręsti, o apsispręsti reikia... iki rytdienos. Jei būčiau bent truputį jaunesnis, nedvejočiau... Kas tas Jogaila? Pienburnis. Dar jam toli iki tėvo arba manęs. Gaus valdžią, tai nežinia, kaip ir kieno labui panaudos. Brangiai gali visiems atsieiti jo klaidos.

Kęstutis pagalvojo ir apie pirmosios Algirdo žmonos sūnus, brandžius, prityrusius vyrus: Liubartą, pakrikštytą Vladimiru, tvirtai laikantį vadžiose turtinę Kijevo Rusiją (o kas turtingas, tas ir galingas), Dmitrijų, įklimpusį Briansko tyruose ir pelkėse, bet visai netoli Maskvos, ir žinoma, apie vyriausiąjį iš jų, išdidų, ambicingą, beveik nenusėdantį nuo karo žirgo, nes tiesiog mėgo kariauti, Andrių, turintį Polocką ir, per savo vietininką Jurgį, įtakojantį Pskovą, be to, vis mėginantį įspiršti į Didžiojo Novgorodo gynėjus ir dėl jo nuolat besivaržantį su Livonija bei Maskva. Taip, tie vyrai nepėsti ir gali pareikalauti savo teisių. Laimė, nėra kol kas jų čia nė vieno, gal per toli, nespėjo atkakti, gal neskuba... Sunku pasakyti, ar Andriui, ar Kęstučiui priklausytų pirmumas pagal papročius, bet tikrai ne Jogailai. Tiktai jei pradėsim ginčytis, reikalauti savo, o jei nepavyks susitarti, trauksim kardus iš makščių, gero irgi nebus – užvirs tokia velnio košė, kad oi.

- Ak, Jogaila, - kalbėjo Kęstutis, - užjaučiu tave, bet ir man taip liūdna... Sunku bus abiem be jo. Tik vieno viliuosi - kaip su Algirdu, tavo tėvu, broliavomės, ranka rankon veikėm, taip, tikėkimės, bus ir mudviem. Kai sutartinai, tai kalnus galima nuversti. Tegu neperbėgs juoda katė mums skersai kelio. Sveikatos tau ir ištvermės. Nelengvi uždaviniai laukia, tegul padeda tau dievai.

- Ačiū, dėde, ir jums tepadeda.
- Tepadeda dievai Lietuvai.
- Kartu su Rusios žemėmis.
- O, taip, vos neužmirčiau.

Jiedu gurkstelėjo iš taurių. Jogaila buvo paprašęs tarnų pilti jam ne midų, o vandenį, bet taip, kad kiti nežinotų, todėl buvo visiškai blaivas. Reikėjo tik vadautis iš gedulingo stingulio, ką savaip ir darė vis garsiau aplinkui erzeliuojantys žmonės, rodos, tik pusti ir ryti atėję, jau užmiršę Algirdą, pasibjaurėjimo verti. Ak, ir jis kitur ir kitom progom būdavo kaip jie! O šiandien kasnis strigo gerklėje. Vis dėlto tėvą išlydėjo! Ar nekeista, neapmaudu - tas numirė su niekuo neatsisveikinęs, paskutinių pamokymų neištars, gal ir kokių paslapčių neperdavęs. Lengva, greita mirtis, dievų malonė! Po to, kai kryžiuočiai žiemą buvo pasiekę net Vilnių, tėvas kažkaip sukritę, patamsėjo iš veido, pritilo. „Ką daryti?“ - kartą išgirdo jį ne tai klausiant, ne tai sau šnabždant, matyt, tas klausimas graužė jį kaip obuolį kirminas. Nieko nepadare, nieko nenurodė, atsileido... Gerai dar, kad paskyręs (ar iš tiesų?) įpėdinį. Įpėdinį, kuris tokio paskyrimo tikėjosi, tačiau vis dėlto nepasiruošė tokiems staigiams įvykiams... Algirdas paskyrė, o kaip kiti, ar pritaręs. Rūpėjo neatidėliojant išsiaiškinti Kęstučio, antro valstybėje žmogaus poziciją, todėl pasimuistęs ėmė lementis:

- Dėde, jūs vyresnis ir man dabar kažkaip nepatogu... Hm, sakykit atvirai, juk jūs atviras, garbingas žmogus, ar mano tėvo sprendimas perduoti visas vadžias man, o ne, tarkim, jums, jūsų neužgavo?

- Tokia buvo jo paskutinė valia, galbūt buvo...

- Atrodo, jūs abejojate?
- Aš?... Daug kas abejoja, - šyptelėjo Kęstutis, taip ir neatsakęs į klausimą. - Gardus midus...
- Tėvas yra ne kartą ir prie jūsų sakęs, kad, kai ateis laikas, man viską paliks.
- Ir ač saviškiams sakau: kai numirsiu, tai viskas jums liks. O jie, atrodo, netiki. Bent jau nesistengia padėti.

- Ir vis dėlto...
- ...vis dėlto reikėtų atsižvelgti ne tik į valią, bet ir į teisingumą. Žiūrėti, kaip geriau valstybei.

- Spėju, kad valstybei dabar mažiausiai reikia vidaus suirutės ir vaidų, - sugriežtino balsą Jogaila.

- Žinoma, geriausia dėl visko susitarti gražiuoju, - pritarė Kęstutis, aiškiai nieko nepasakydamas.

- Tartis aš visada pasiruošęs, - daug nepagalvojęs pasakė Jogaila.

- Teisingas požiūris, - iškart pasigriebė jo žodžius Kęstutis.

Jogaila prikando lūpą iš apmaudo, supratus, jog sutiko ginčytis dėl to, kam priklausytų didžiojo kunigaikščio sostas, derėtis dėl jo, ką nors siūlyti mainais, pirkti jį, kai neturėtų būti jokių ginčų, kai tėvas sostą paliko jam ir tik jam.

- Gal išeitume pasikalbėti, dėde.

„O jeigu jis mane suims? - galvojo Kęstutis, tai sekdamas paskui Jogailą, tai jo pagarbiai praleidžiamas į priekį pilies laiptais ir koridoriais. - Ar galiu pasikliauti jo garbe? Ką aš žinau? Betgi neišdrįs!“ - drąsinosi.

Jiedu užsitarė viename iš kambarių, ir Kęstutis ilgai laukė, kada Jogaila pabaigs šnypšti nosį, šnarpščioti ir krenkščioti. Panašu, kad nė vienas nenorėjo pradėti kalbos pirmas.

- Brangus, dėde, - pagaliau teko žengti pirmą žingsnį sūnėnui, - žinoma, kur man su jumis susilyginti. Jūsų patyrimas, metų metais kaupta išmintis... Iš tiesų, jūs kur kas labiau tiktumėte į mano vietą... Jogaila sustojo. Ar jis siūlytų Kęstučiui užimti sostą, ar tai tik pagarbos gestas ir daugiau nieko? Šito nežinojo nė jis pats. Žodžiai išplaukė kažkaip savaime, gal iš noro taikiai išspręsti dalyką, gal su tikslu pirma ištirti kito nuomonę ir ketinimus, o tada jau spręsti ir veikti pačiam.

- Ne. Kiekvienam savo, - buvo priverstas galutinai apsispręsti ir aiškiai pasisakyti Kęstutis. - Manysčiau, Algirdas paskyrė taip, kaip tegalėjo paskirti. Ir tai yra protinga. Man tepriklausė, tai kas priklausė – Vakarai, Rytų kunigaikštijos teturi anksčiau paskirti jo sūnūs, o visų mūsų viršiausias būsi tu, Jogaila.

- Ir jūs tą pripažįstat? - nežinojo, ar jau gali džiūgauti sūnėnas, labai atidžiai klausęsis, bet neišgirdęs veidmainiško ar apmaudingų gaidų.

- Rytoj prisieksiu kartu su visais.

- Rytoj, tai rytoj, - nepatikliai tarė Jogaila.

- Aš per naktį nepersigalvosiu.

- Visi žino, kad jūsų žodis kaip akmuo tvirtas, - pagyrė, kad pagirtų Jogaila.

- Tikiuos, ir tavo bus toks pat. Juk mes su Algirdu tvarkėmės šitaip. Kaip susitarėm, kad eisim vienas kitam į pagalbą, taip ir buvo visus trisdešimt metų. Kur reikia, ten ir puolam, sykiu, vis sykiu. Jis su savo kariuomene man talkina, aš su savo – jam. Nei aš vienas nebūčiau kryžiuočių veržimosi iš vakarų ir šiaurės atlaikęs, nei jis, neturėdamas saugaus užnugario arba mano karių neremiamas, nebūtų galėjęs plėstis į rytus ir pietus. Ką ten plėstis, ir buvusias žemes išsaugoti, kad nepasiglemžtų totoriai, lenkai ar Maskva nebūtų pajėgęs. Tai šitaip, senovišku papročiu ir laikėmės. Bet gal tau kitaip atrodo. Kaip sakoma, nauja šluota smagiai šluoja, cha, cha...

Nors Kęstutis ir sukrizeno, Jogaila pajuto jo nerimą. Tačiau nutarė tęsti tuo pačiu nerimtu tonu:

- Naujai šluotai tinka ir senas tvirtas šluotkotis, ar ne dėde?

Tęsinys kitame numeryje

Knygos

Gyvenimo atsiminimai veikiami istorinių įvykių

Birutė ŽEMAITAITYTĖ, Vilnius

2007 m. išleista Mykolo ir Marijos Čibirų atsiminimų knyga „Lyg sietu atsijota...“, kurioje pateikiami senųjų vilniečių pirmojo diplomuoto agronomo bei jo žmonos mokytojos – atsiminimai apie savo vaikystę Pirmojo pasaulinio karo metais ir jaunystę Lenkijos okupuotame Vilniaus krašte. Taip pat pridėtas ir įdomus įdėklas – Čibirų giminės genealoginis medis.

M. Čibiras (1907-1989) gimė Švenčionių apskrities Daugėlišio valsčiaus Čėikiškės kaime gausioje ūkininko dešimties vaikų šeimoje. Mokėsi Švenčionių gimnazijoje, o baigęs Vilniaus Vytauto Didžiojo lietuvių gimnaziją studijavo agronomiją Vilniaus ir Krokuvos universitetuose. Aktyviai ir rezultatyviai diegė agronomijos naujoves Vilniaus krašte. Redagavo „Vilniaus rytojaus“ laikraščio priedą „Mūsų artojas“, bendradarbiavo kultūros žurnale „Lietuviškas baras“.

M. Šimanskaitė-Čibirienė (1907-1996) gimė Žaslių valsčiuje Papartėlių kaime. Bai-

gusi VD lietuvių gimnazijos 7-tą klasę įstojo ir baigė Vilniaus lietuvių švietimo draugijos „Rytas“ mokytojų seminariją. Mokytojavo įvairiose Vilniaus krašto lietuvių pradžios mokyklose, vėliau - nusipelniusi mokytoja Vilniuje.

Pats autorius M. Čibiras ilgai svarstė, ar rašyti savo gyvenimo atsiminimus. Anot jo, tas gyvenimas buvo labai paprastas, nepasižymėjęs turtinga visuomenine veikla ar kitais laimėjimais. Atvirkščiai, buvo sunkus, visą laiką jaukiamas karų bei okupacijų. Tai - tikra kova už egzistenciją ir lietuviybę.

Nepriklausomoje Lietuvoje jam teko gyventi tik 7 mėnesius ir tai, esant rusų kariškoms bazėms, gresiant neišvengiamai okupacijai. Gyvenimo atsiminimai tik tada vertingi, kai yra autentiški, atviri ir istoriškai tikri, be cenzūros. Kai atvirai parašius tenka slėpti, tad rašyti ir nekyla noras.

Tačiau pagalvojęs, kaip būtų įdomu sužinoti ką nors apie savo protėvių, nors ir vargingą bei tamsų baudžiavinį, carizmo

priespaudoje kaimiškąjį gyvenimą, nepagalėję jo laiko bei pastangų šiai savo knygai - palikti savo atsiminimus ateinančioms kartoms. Kas mums buvo banalu, net įprasta, tai ateityje gali pasirodyti labai vertinga ir įdomu.

Autorius visada skaitydamas istoriją bei kronikas piktinosi tuo, kad juose visai nėra minimi ciliai krašto žmonės, lyg jų iš viso nebūtų buvę, o tik karai, iškilūs jų vadai, žymūs mūšiai, karaliai, vienokios ar kitokios valdžios galvos, jų gyvenimas ir politikos vingiai. Taigi, tokie rašytiniai atsiminimai, kaip ši M. ir M. Čibirų knyga, galėtų plačiau nušviesti istorikų paliktas dideles spragas krašto gyvenimo aprašymuose. Gal tais laikais apskritai buvę gėdinga rašyti apie visų niekinamą žmogų? Deja, tokių memuarų liko labai mažai, nes patys žmonės buvo neraštingi bei patys parašyti nieko negalėjo.

Šiais laikais mūsų gyvenimas sparčiai kinta. Darosi vis sudėtingesnis, pavojingesnis, kitoks... Pakito žmonių gerovė, visi tapo raštingi ir daug atsirado išsilavinusių žmonių.

Savo gyvenimo atsiminimus autoriai pasistengė parašyti trumpai, paminėdami tuos pagrindinius faktus, kurie konkrečiai susiję su jais ir jų artimiausia aplinka. Stebina M. Čibiro graži vaizdinga kalba, subtilus humoras. Pasak jo, sulaukus 77-erių metų, atmintis, lyg per sietą, išsisijoję ir paliko tik tai tuos įvykius, kurie buvo giliausiai įstrigę atmintyje, tai yra svarbiausi. Taip iš to ir kilo knygos pavadinimas „Lyg sietu atsijota...“. Kai kas čia paražyta remiantis ir jo brolio Leono parūpintais archyviniais duomenimis: apie Čibirų (beje, pavardė totoriška, nors totoriško kraujo jie neturėjo) giminės kilmę, Senojo Daugėlišio ir Čėikiškės kaimo praeitį.

Tai tarsi chronologiškas svarbiausių įvykių Vilniaus krašte dokumentas, pajavairintas tikrais bei gyvais pačių autorių atsiminimais.

* Lyg sietu atsijota... : atsiminimai / Mykolas Čibiras, Marija Čibirienė. – Vilnius : [B. Bieksienė], 2007. – 279, [1] p. : iliustr., faks., portr. + 1 genealog. lap. Tiražas [300] egz.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos sprendimai

Gediminas PAVIRŽIS,

ES Regionų komiteto vicepirmininkas

Atkelia iš 1 p.

kacijos spaudoje apie tilto avarinę būklę savivaldybės vadovybė pateikė pastarajam tarybos posėdžiui sprendimo projektą dėl lėšų skyrimo. Toks lėtas rimto klausimo sprendimas kelia daug abejonių dėl dažnai šioje savivaldybėje deklaruojamo prioriteto spręsti gyventojų socialinius, buitinius klausimus.

Paveikta kritikos, tarybos valdančioji dauguma, pripažinusi klaidas, buvo priversta keisti ankstesniame tarybos posėdyje priimtą sprendimą dėl moksleivio krepšelio perskirstymo. Vis dėlto, manau, kad Čvietimo ir mokslo ministerija turėtų atidžiau įsigilinti apie tokio mokinio krepšelio perskirstymo galimybes ir pasekmes.

Vilniaus rajono savivaldybės valdančiosios daugumos savotiškas požiūris į

kritiką, savo neklistamumą, nepasitikėjimą kita nuomone, mažai ką bestebina. Tačiau savo visašališkumą valdančioji dauguma pademonstravo ignoruodama, net Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimą. Šis teismas savo 2008 m. balandžio 29 d. sprendimu įpareigojo Vilniaus rajono savivaldybės tarybą per vieną mėnesį nuo šio teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos pakeisti Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2007 m. kovo 23 d. sprendimą Nr. T3-85 „Dėl 2007-2008 mokslo metų bendrojo lavinimo mokyklų klasių komplektų nustatymo“.

Sprendime nedviprasmiškai nurodoma, kad savivaldybė neteisingai naudojo teisiniais aktais apibrėžtus kriterijus, kurie yra taikomi tik steigiamoms mokykloms, o ne klasių komplektavimui. Teismo kolegija įvertinusi tai, kad ginčijamas savivaldybės sprendimas

skirtas 2007-2008 m.m., iki kurio pasibaigimo liko vienas mėnuo, pažymi, kad tai nėra kliūtis vykdyti šį teismo sprendimą, nes jo vykdymas ir pakeisto atsakovo sprendimo įgyvendinimas nėra tapatūs.

Nors savivaldybės tarybos sprendimo projekte buvo numatyta panaikinti ankstesnį savo sprendimą, Lietuvos lenkų rinkimų akcijos frakcijos balsais jis buvo atmetas.

Panašus atvejis, bent man, dar nebuvo girdėtas. Suprantu, kad teismo sprendimu visada viena pusė mažiau ar daugiau nepatenkinta, bet ignoruoti galutinį teismo sprendimą teisinėje valstybėje, tai jau nepagarba ne tik teisei, bet valstybės teisei sandarai apskritai. Nuogirdiniai tikiuosi, kad toks sprendimas buvo padiktuotas daugiau dėl nežinojimo, negu dėl savo galių ar ambicijų įgraižkos.

„Voruta“ parduodama

- K110 Vilnius, Geležinkelio g. 16
- K145 Vilnius, Konstitucijos pr. 12
- K190 Vilnius, Gedimino pr. 7
- K200 Vilnius, Gedimino pr. 13
- K26 Vilnius, Sodų g. 22
- K44 Vilnius, J.Lelevelio g. 2
- K45 Vilnius, Gedimino pr. 19
- K48 Vilnius, Gedimino pr. 2
- K5 Vilnius, Sodų g. 22
- K6 Vilnius, Gedimino pr. 44
- K7 Vilnius, Gedimino pr. 31
- K78 Trakai, Vytauto g. 90
- K8 Vilnius, Gynėjų g. 1
- K85 Trakai, Vytauto g. 37
- K9 Grigiškės Kovo 11-osios g. 25a
- K91 Vilnius, Geležinkelio g. 4
- K369 Klaipėda, Taikos pr. 101
- K236 Kaunas, Laisvės al./Ožėskienės g.
- K466 Panevėžys, Savanorių g. 5
- K558 Čiauliai, Tilto g. 109

Apsilankykite akių ligų klinikoje

Norime pristatyti nevalstybinę gydymo įstaigą – UAB „Lirema“ Akių ligų kliniką. Čia dirba aukštos kvalifikacijos gydytojai oftalmologai ir atliekamos mikrochirurginės akių operacijos. Įstaiga įsikūrusi Vilniuje, neseniai atidarytas filialas Klaipėdoje. Klinika privati, aprūpinta modernia chirurgine bei diagnostine įranga. Veiklą pradėjo prieš penkerius metus, per visą jos istoriją apsilankė daugiau nei 10000 pacientų.

UAB „Lirema“ Akių ligų klinikai vadovauja gydytoja - oftalmologė mikrochirurgė Lilija Socevičienė. Čia dirba gydytojos - Lina Socevičienė, Laura Bagdonaitė ir Vilija Tolutienė. Konsultuoja bei operuoja vaikų akių gydytojas Jūratis Žukauskas, gydytojas Andrius Ruzgys. Įstaigos gydytojai gilina savo

žinias ir praktinius įgūdžius Lietuvos bei užsienio konferencijose, universitetinėse klinikose. Gydydami ligonius taiko pažangiausius gydymo metodus.

Čia atliekamos kataraktos, regėjimo korekcijos, žvairumo, vokų plastinės, šalto miežio ir vokų auglių pašalinimo operacijos. Labiausiai paplitusi akių liga tarp vyresnio amžiaus žmonių – katarakta, kuria sergant rega vis silpsta, kol visiškai apankama. Ji gali būti gydoma tik chirurginiu būdu. Kuo anksčiau kreipiamasi į gydytojus, tuo greičiau ir geresnių pooperacinių rezultatų galima tikėtis. Už šią operaciją ligoniui mokėti nereikia – įstaiga sudariusi sutartį su teritorine ligonių kasa, kuri ir apmoka už suteikiamas paslaugas. Tačiau pacientas turi pasirinkti ir nusipirkti dirbtinį lęšiuką, geresnes operacines medžiagas,

kurių nekompensuoja ligonių kasos. Tai pacientui kainuoja 650 litų. Vis dažniau atliekamos regėjimo korekcijos operacijos, po kurių žmogui nereikia nešioti akinų ar kontaktinių lęšių. Už visas kitas, išskyrus kataraktą, pacientai moka patys. Galima mokėti išsimokėtinai.

Kreipiantis reikia registruotis telefonu - Vilniuje (8~5) 2159595, Klaipėdoje (8~46) 459545. Pirminės gydytojo konsultacijos kaina 90 Lt. Pensininkams ir neįgaliesiems teikiama nuolaida - paslaugos kaina 60 Lt. Atvykstant pas gydytoją siuntimas neprivalomas. Esant medicininėms indikacijoms, pačioje klinikoje išrašys nedarbingumo pažymėjimą ar kompensuojamus vaistus akių ligoms gydyti.

UAB „Lirema“ informacija

Trakų žemė

Trakų rajono laikraštis „Trakų žemė“

priima reklamą, skelbimus, pranešimus, sveikinimus, užuojautas.

Kreiptis tel./faks.: 8 528 55331 8 528 512 66 mob. 8 605 19302

arba el.paštą trakuzeme@voruta.lt voruta@voruta.lt

Naujoji g. 16, Trakai

Voruta Visos prekių ženklų teisės saugomos	Prenumeratos indeksas 0135	Redakcinė kolegija: Dr. Arūnas Bubnys, Dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė – Vaivadienė, dr. Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, dr. Kęstutis Petrulis, Gediminas Paviržis, dr. Antanas Tyla, akad. prof. habil. dr. Zigmantas Zinkevičius, Juozas Vercinkevičius (vyriausiasis redaktorius).	Ieva Jankutė, Lietuva Tadas Stomma, JAV Marija Remienė, JAV Bronius Saplys, Kanada
© Voruta 2008. Visa medžiaga (rašiniai) pateikta laikraštyje „Voruta“ yra VŠĮ „Vorutos“ fondas (įmonės kodas 181392738) nuosavybė. Laikraštį ar jo straipsnius kopijuoti ir platinti be raštiško sutikimo draudžiama.	© Voruta, 2008. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Devynioliktieji leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738. Direktorių Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išleina kas antrą šeštadienį. Apimtis – 4 sp. l. Rinko ir maketavo „Vorutos“ leidykla. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./faks.: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66, mob. (8 605) 19 302 Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, el. p. redaktorius@voruta.lt	Laiškams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66 El. paštas: vorutosfondas@voruta.lt, voruta@voruta.lt Interneto svetainė: http://www.voruta.lt Redakcija: Rasa Junevičiūtė (red. pavaduotoja), Aleksandras Adamkavičius, Martynas Buivys, Albina Trečiokienė, Gražina Zaleckytė, Birutė Žemaitaitytė, Juozas Vercinkevičius	